Radovan Tadej
Damir Gašparović

RUKOPIS MATE ŠKILJANA *MOJE PRVO PUTOVANJE (1922.)*

Radovan Tadej
samostalni istraživač
HR 51000 Rijeka
tadej.radovan@gmail.com

Damir Gašparović
samostalni istraživač
HR 51260 Crikvenica
gasparovic.damir@gmail.com

UDK 821.163.42
Stručni rad

Rad prikazuje rukopis „Moje prvo putovanje" *iz 1922. godine u kojem Mate Škiljan, sedamnaestogodišnji mladić iz Grižana, opisuje svoje prvo putovanje na sezonski građevinski rad u Srbiju. Rukopis predstavlja vrijedan povijesni izvor jer autentično svjedoči o radnim migracijama stanovnika Vinodola u prvoj polovici 20. stoljeća. U radu se donosi Škiljanov životopis, odrastanje bez oca, koji je emigrirao u Argentinu, te njegov kasniji život i rad u Hrvatskoj i Argentini. Posebna se pozornost posvećuje izvornosti rukopisa koji je objavljen bez jezičnih i pravopisnih ispravaka kako bi se sačuvala autentičnost autorova izraza. U tekstu se isprepliću hrvatski i srpski, ali i standardnojezični te dijalektni (čakavski) elementi, što odražava vrijeme i okolnosti u kojima je rukopis nastao. Osim što opisuje putovanje i rad, rukopis sadrži i lirske opise krajolika te osjećaje mladog čovjeka koji prvi put napušta rodni kraj. Autori ističu da su takva osobna svjedočanstva vrlo rijetka i dragocjena za istraživanje iseljavanja i života hrvatskih radnika izvan zavičaja. Objavljivanjem rukopisa sačuvano je vrijedno povijesno svjedočanstvo o životu, radu i iskustvima Vinodolaca u potrazi za zaradom.*

Ključne riječi: *Vinodol, Grižane, Srbija, radna migracija, pečalba,* putovanje, željeznica

Uvod

U drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća stanovništvo iz hrvatskih krajeva masovno je emigriralo, najčešće u prekomorske zemlje (obje Amerike, Afriku, Australiju i Novi Zeland), a iz Vinodola i u zemlje jugoistočne Europe, od Budimpešte do Istanbula. Doduše, postoje autentični zapisi, iz prve ruke, u kojima se opisuje kako su naši iseljenici putovali i što su radili u emigraciji, no vrlo su šturi i oskudni, zato je svaki tekst koji o tome govori vrijedan i dragocjen. To vrijedi i za rukopis vinodolskog mladića Mate Škiljana koji se prije više od stotinu godina uputio s družinom Vinodolaca u Srbiju na sezonski rad.

U ovom se radu donosi njegov izvorni rukopis o tom putovanju i radu na jugu Srbije s popratnim zabilješkama Radovana Tadeja, publicista koji istražuje emigraciju iz Hrvatskog primorja, i Damira Gašparovića, unuka Mate Škiljana, koji je sačuvao ovaj rukopis svojega djeda.

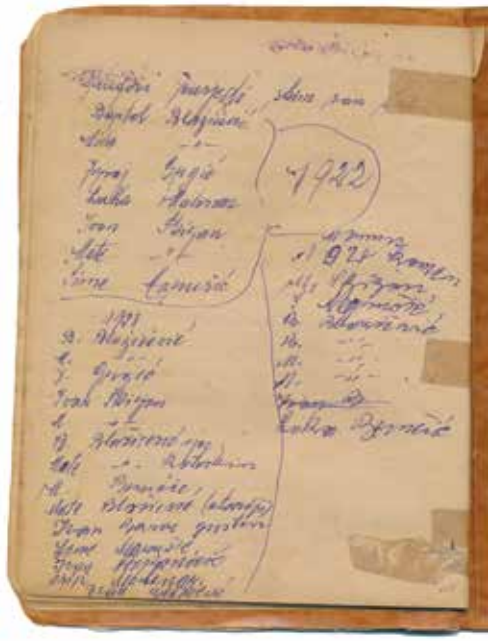
Slika 1. Mate Škiljan s majkom Cecilijom kao šestogodišnji dječak 1911. godine (izvor: obiteljska arhiva Damira Gašparovića).

Tko je bio Mate Škiljan?

Mate Škiljan[1] rođen je 5. studenog 1905. godine u Grižanima (selo Barci, zaselak Blažičevići) od oca Klementa i majke Cecilije, rođene Ivančić. Kao sina jedinca Matu je samostalno odgojila majka (u zajednici s djedom i bakom) s obzirom na to da je otac već 1909. godine otišao u Argentinu, gdje je ostao živjeti i raditi, nikad se ne vrativši kući. Odgojen bez oca, Mate je već odmalena bio naviknut pomagati i brinuti se oko kuće i *grunta*. Nakon završetka četverogodišnje pučke škole kao golobradi maloljetni mladić, kao i mnogi onodobni Vinodolci, kreće u naukovanje zidarskoga i klesarskoga zanata učeći od starijih majstora.

1 Prezime Škiljan staro je crikveničko prezime, rodočelnik obitelji Škiljan u Grižanima je Franjo Škiljan (1762. – 1842.) koji je iz crikveničkoga Gornjeg kraja (zaselak Zoričići) krajem 18. st. došao za zeta u selo Barci (HR-DARI, Matična knjiga krštenih župe Kotor 1738. – 1793. i Matična knjiga umrlih župe Grižane 1811. – 1858.).

U to doba izuzetno teškoga života između dva svjetska rata radno aktivni Vinodolci, kao zidarski majstori, ali i obični radnici, odlazili bi svake godine od ožujka pa do početka studenoga na osmomjesečni posao tražeći zaradu u Kranjskoj (današnja Slovenija), Koruškoj (današnja Austrija), Bosni i Hercegovini, Srbiji, ali i dalje u Mađarskoj, Češkoj, Rumunjskoj itd. Za to su vrijeme njihove žene ostajale doma brinući se o djeci, starcima i kući, ali i o poljodjelskim poslovima oko kuće.

Slika 2. Na posljednjoj, 25. stranici rukopisa Škiljanov je popis drugova, susjeda s kojima je putovao.

Upravo u putopisu *Moje prvo putovanje 1922.* Mate opisuje svoja prva iskustva izbivanja iz rodnoga kraja i početak svojega zidarskoga radnoga vijeka. I naredne dvije godine, 1923. i 1924., on odlazi sličnim putem u potrazi za poslom i zaradom što je vidljivo iz popisa susjeda i rođaka s kojima je tih godina putovao.[2]

Nakon što je 1925./1926. godine odslužio vojsku u tadašnjoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (Debar, današnja Sjeverna Makedonija), vratio se kući u Grižane. Prihvativši poziv oca, 1927. godine odlazi k njemu u Argentinu. Kod oca Klementa, koji je radio kao inspektor na argentinskim državnim željeznicama (grad Salta u sjeverozapadnom dijelu Argentine), Mate je boravio od 1927. do 1932. godine. Premda je mogao ostati živjeti i raditi kod oca, ljubav prema majci i briga o ostarjelima djedu i baki utjecali su na to da se nakon pet godina boravka u Argentini vrati doma.

Godine 1936. Mate se ženi Anđelikom Mavrić iz susjednog sela Mavrići i s njom dobiva tri kćeri: Branku, Ljubicu i Dragicu. Nakon Drugoga svjetskog rata usavršava se u struci, završava ubrzani tečaj za građevinske poslovođe u Zidarskoj školi u Crikvenici te nastavlja raditi u struci u Građevnom poduzeću „Primorje“ sve do umirovljenja 1965. godine.

Mate je bio samozatajan, ali vrlo društven, volio je pjesmu i glazbu. Još od

2 1922. godine na put su otišli: Bartol Blažičević, 1881. – 1957., Barci 10; Miho Blažičević; Juraj Grgić, 1897. – ?, Barci 4; Luka Malinar, 1872. – 1935., Saftići 11; Ivan Škiljan; Mate Škiljan 1905. – 1983., Barci 11; Šime Marušić, 1905. – 1987, Saftići 13 (*Status animarum* župe Grižane 1891. – 1908.; *Status animarum* župa Grižane, 1909. – 1948.)

Slika 3. Vjenčanje Mate Škiljana i Anđelike Mavrić 1936. godine (izvor: obiteljska arhiva Damira Gašparovića).

malih nogu pa sve do poodmaklih godina aktivno je svirao tamburu u tamburaškom sastavu. Jednako tako bio je vičan olovci i pisanju, a volio je i kist, amaterski slikajući različite motive.

Posebna ljubav bili su mu griški mesopusni običaji u kojima je aktivno sudjelovao kao krabunos.[3] Na tom je polju najznačajniji trag ostavio kao dugogodišnji autor *Sentence*[4] koju je pisao i čitao više od 25 godina, sve do kraja života. Umro je 5. veljače 1983. godine.

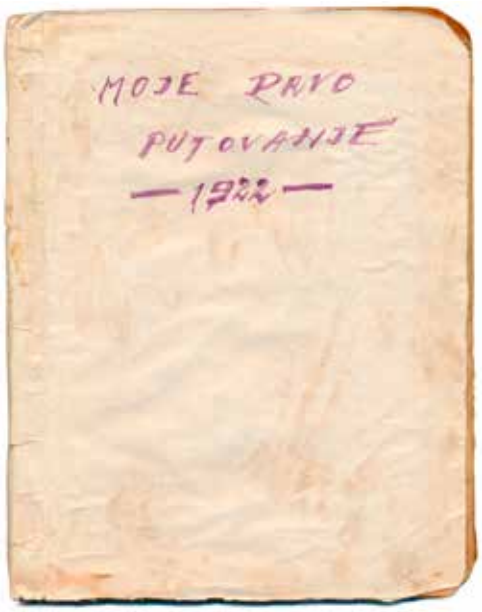
Popratno slovo o rukopisu Mate Škiljana

Grižanac Mate Škiljan svoj je putopis naslovljen *Moje prvo putovanje* pisao potkraj 1922. godine, odmah po povratku s osmomjesečnog boravka na radu u Srbiji. Bilo je to vrijeme kad su mnogi Vinodolci odlazili u potragu za zaslužbom u najudaljenije krajeve tadašnje države Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Kao vrsni radnici u građevinarstvu nalazili su poslove na izgradnji putova, mostova, željeznica, tunela, vijadukata, vodovoda i zgrada različitih namjena.

Rukopis Mate Škiljana o njegovu prvom putovanju pisan je olovkom na 25 stranica bilježnice dimenzija 17,0 x 21,5 cm. Naš Mate nije pisac, a nije ni vičan pisanju, no bez obzira na to prijepis teksta donosimo u izvornom obliku, bez dodatnih ispravaka i izmjena, čime je zadržana izvornost njegova stila i načina pisanja. Ostavljene su sve gramatičke i pravopisne greške, kao i

3 Griški naziv za maškaru, krabulju.

4 Šaljivo štivo koje se čita zadnji dan razdoblja mesopusta, svojevrsna smrtna presuda Mesopustu, nakon čega se on spaljuje.

Slika 4. Naslov na koricama bilježnice s rukopisom.

tekstualne nezgrapnosti, a sve radi toga da čitatelj osjeti autentičnost Škiljanova pisanja. Nisu ispravljane ni imenice koje su pisane malim početnim slovom, a pravopis traži da se pišu velikim i obrnuto (npr. *Dućan, Restaurant, srbija, hrvatska, plase…*) kao što nisu umetnuti ni interpunkcijski znakovi gdje bi to inače bilo potrebno.

U izvornom rukopisu miješa se srpsko i hrvatsko nazivlje (*voz/vlak, željeznica/železnica, kuvati/kuhati, kuvar/kuhar, kava/kafa…*), hrvatska (i)jekavica (*susjedi, riješili, snijeg, čovjek, željezo…*), srpska ekavica (*gde, dospeli, osvetljen, lepo, najpre, levo, reka, leb, stenica, reč…*) i čakavska ikavica (*vrime, smin…*). Isto tako, u tekstu se može naći podosta srbizama (*patos, šolja, tle…*) i čakavizama (*š njimi, opišen, dosti, nisan, čekan, mislin, dojde, vidin, tujin, osan…*). Ništa od toga nije mijenjano, pa su svi srbizmi i čakavizmi ostali nepromijenjeni.

Danas je prošlo više od stotinu godina otkad je Škiljan zgotovio svoj rukopis. Da bi se u potpunosti moglo razumijevati poslijeratno vrijeme u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca nakon Prvoga svjetskog rata i ujedinjenja s Kraljevinom Srbijom, trebalo bi znati da su u to doba rabili srpske riječi i pisali ekavštinom najznačajniji hrvatski književnici. Pa zašto onda to ne bi mogao i Škiljan? Pogotovo ako se ima u vidu da je pri pisanju još bio pod dojmom boravka u Srbiji. S druge strane, mladi Mate Škiljan, rođeni čakavac, tad je bio golobradi sedamnaestogodišnji mladić sa završenom tek četverogodišnjom pučkom školom, nevješt u pisanju pa nije čudo što koristi i materinske čakavske riječi.

Ipak, moglo bi se reći da Matin rukopis ima i lirskih dijelova, gotovo pjesničkih sekvenci. Primjerice: … *elektrike sijaju nebo ga pokrilo… Željeznica se pruža sve u pravcu, a nebo plavo ma gde koji oblačić se mete i vjetrić popuhuje od brzine vlaka kako juri. Milina je samo što je daljina… mili ti Srijem… Tu nema ni kamena, a kod nas ga i previše… Onome koji svoga nema u tuđini bolje je biti ustrpljiv… Mašina fućka i dim izbacuje a kome se ne spava gleda napolje kako vlak juri kroz tamnu kišovitu noć… Lepa ti Hrvatska koju sam projurio od Siska do našeg bijelog Zagreba. Ima polja, ima voća i povrća, pa rado gledaš*

iz vlaka koji juri kao magnuće oko… a ja veseliji da brže dojden mojoj domovini… pa teraj kao Amerikanac… sunce sija gde i gde koji oblak se vidi, a vetrić popuhuje i k tomu još dolazi miris od mora.

Možemo se pitati, no ne možemo dobiti odgovor, zbog čega je odlučio zapisati na papir opis svojega prvog putovanja i komu ga je namijenio!? Nakanu da bude pisac nije imao, što možemo pretpostaviti, a nije pokazivao ni želju da se njegov tekst objavi. Bio je i premlad da bi zapisivao svoja sjećanja, stoga ostaje zagonetka zašto se odlučio na bilježenje događovština proživljenih na svojemu prvom putovanju izvan zavičaja. Bilo kako bilo, zahvaljujući njegovu unuku, Damiru Gašparoviću, koji je sačuvao djedov rukopis, možemo prirediti rukopis za objavljivanje i doznati kako su stari *Kirci* putovali po Balkanu u potrazi za zaslužbom.

Prijepis

Moje prvo putovanje -1922-

Prvi put srbiju 1922. svet[1]

10 – 3 1922 god

Došlo mije vreme da moran da oden

kao već od dobe 17 god. za novcen

kao i zanatom.

Nisan se bavio takovin što jer čovek ne

prolazi svet[2] ne može da postigle niš.

I 10 – 3 1922. god. spremili se moji susedi[3]

ija šnjima i pravac u[4] srbiju, jer tada smo

se sjedinili sa Srbijon, a posla je bilo od rata

sa Austrijon. Bug. i tur. god 1918 smo se rešili[5]

Mađarske i ujedinili se sa srbijon Jugoslavija.

Ja san bio toliko izneđan mojen Polasku

ali san se isto radovao da ne možen da opišen

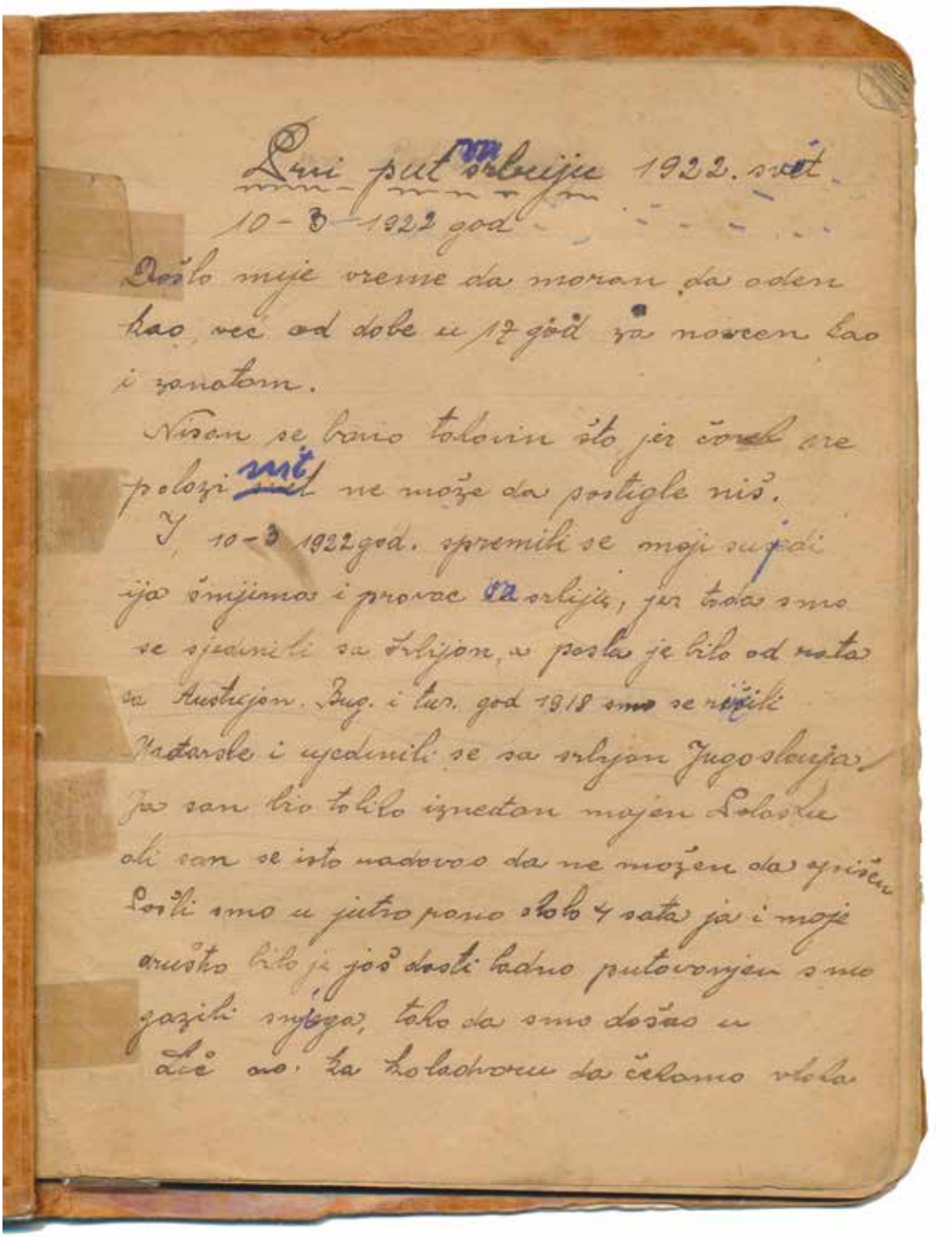
Pošli smo u jutro rano okolo 4 sata ja i moje

društvo bilo je još dosti ladno putovanjen smo

gazili snega, tako da smo došao u

Lič[6] ka kolodvoru da čekamo vlaka

1 Autorov ispravak: *Prvi put va srbiju 1922. svit*.
2 Autorov ispravak: *svit*.
3 Autorov ispravak: *susjedi*.
4 Autorov ispravak: *va*.
5 Autorov ispravak: *riješili*.
6 Danas željeznička stanica Drivenik na pruzi Rijeka – Zagreb, između Plasa i Fužine.

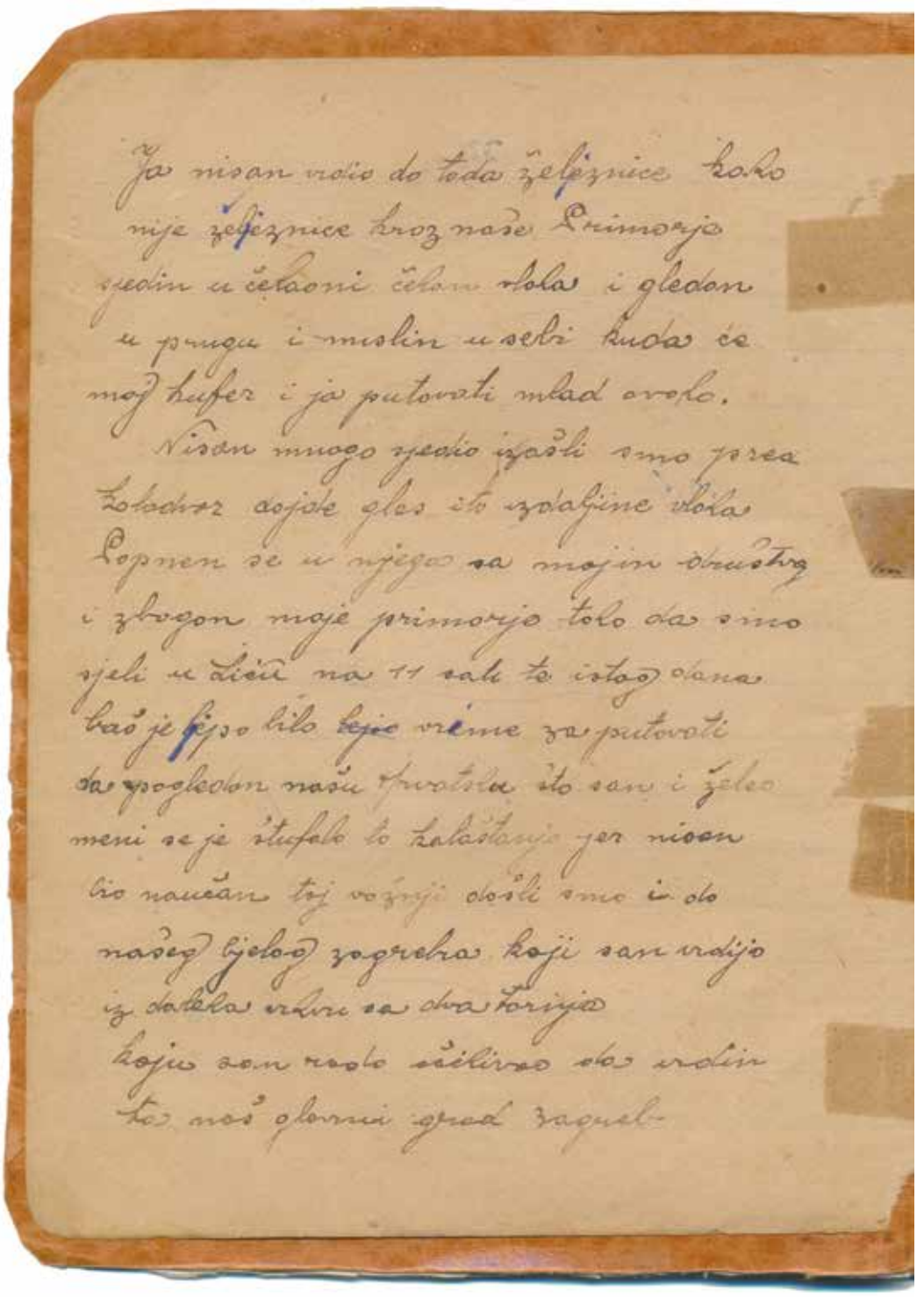
Prvi put u Srbiju 1922. svet.

10-3 1922 god

Došlo mije vreme da moran da odem
kao, već od dobe u 17 göd za novcem kao
i zanatom.

Nisan se bravio tolovim što je čovek ne
položi nič ne može da postigle niš.

Ž 10-3 1922 god. spremili se moji sujedi
ija čmjimos i provac za srbiju, jer toda smo
se sjedniti sa Srbijon, a posla je bilo od vrata
sa Austrijon. Žuj. i kar. god 1918 smo se vrnili
Vadarske i ujedinili se sa srbijon Jugoslavijon
Ja san bio tolko iznedan mojen Selosle
oli san se isto nadovno da ne možen da vrišen
Došli smo u jutro pono sako 4 sata ja i moje
društvo bilo je još dosti hadno putovanjen smo
gazili snjegon, tako da smo došao u
Šid na. za kolodvoru da čekamo vlak

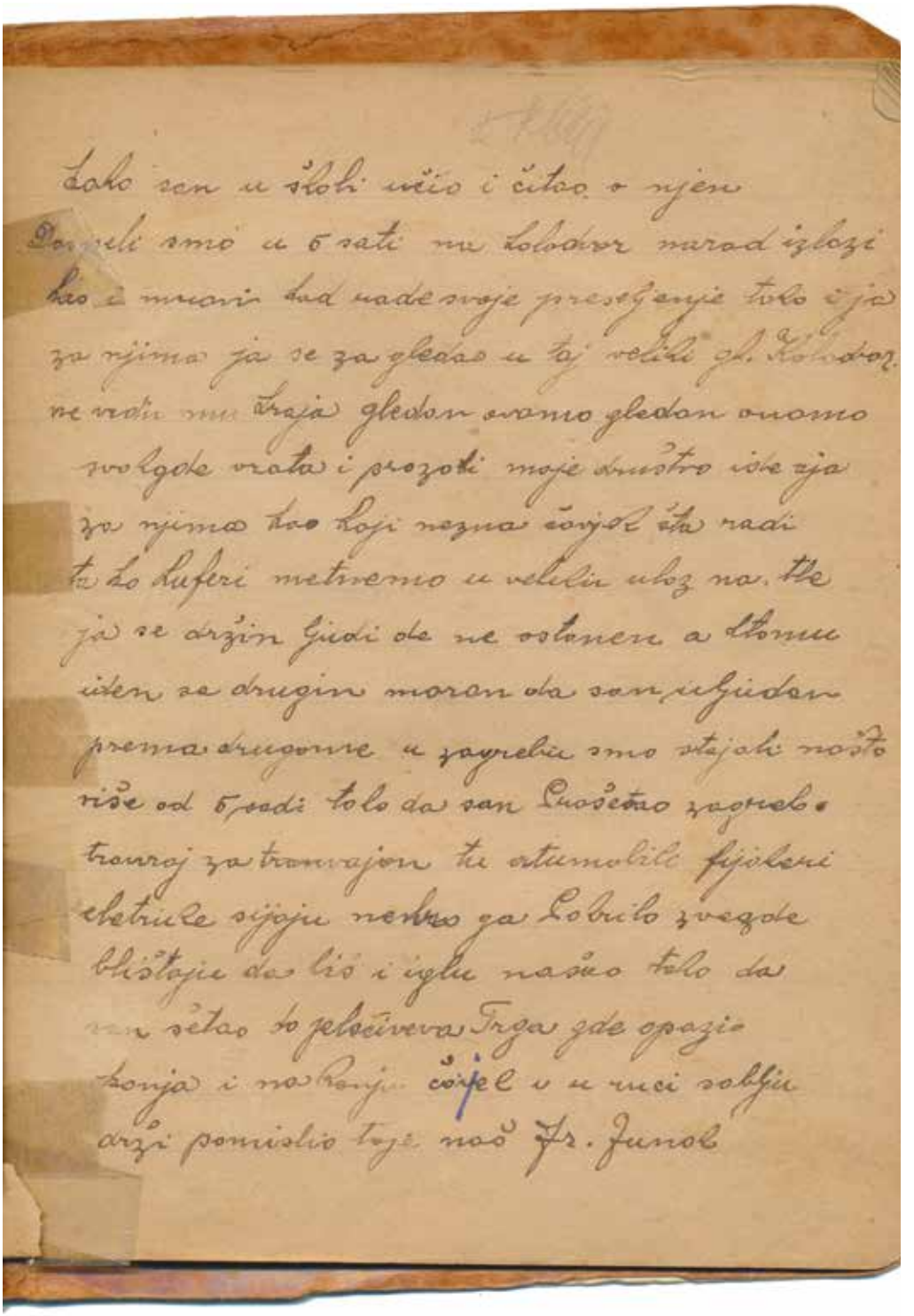
ja nisan vidio do toda železnice koko
nije železnice kroz naše Primorje
sjedin u čelaoni čelom vlaka i gledan
u pruge i mislin u sebi kuda će
moj kufer i ja putovati mlad arolo.
Nisan mnogo sjedio izašli smo prea
Zlobahor dojde glas da izdajice vlaka
Lopnen se u njega sa mojim društvo
i zbogom moje primorje tako da smo
sjeli u Sisak na 11 sati te istog dana
kad je bilo lepše vrieme za putovati
da pogledan našu Hrvatsku što sam i želeo
meni se je učinilo to kalašanje jer nisan
bio naučan toj vožnji došli smo i do
našeg bijelog zagreba koji sam vidjo
iz daleka vrlo sa dva tornja
koja sam rado sičirao do vrlin
te nas glavni grad zagreb-

Ja nisan vidio do tada železnice[7] kako
nije zeleznice[8] kroz naše Primorje
sjedin u čekaoni čekan vlaka i gledan
u prugu i mislin u sebi kuda će
moj kufer i ja putovati mlad ovako.
Nisan mnogo sjedio izašli smo pred
kolodvor dojde glas ito izdaljine vlaka
Popnen se u njega sa mojin društvo
i zbogon moje primorije tako da smo
sjeli u Liču na 11 sati te istog dana
baš je lepo bilo lepo[9] vreme[10] za putovati
da pogledan našu Hrvatsku što san i želeo
meni se je štufalo to kalaštanje[11] jer nisan
bio naučan toj vožnji došli smo i do
našeg bjelog zagreba koji san vidijo
iz daleka crkvu sa dva tornja
koju san rado očekivao da vidin
ta naš glavni grad zagreb

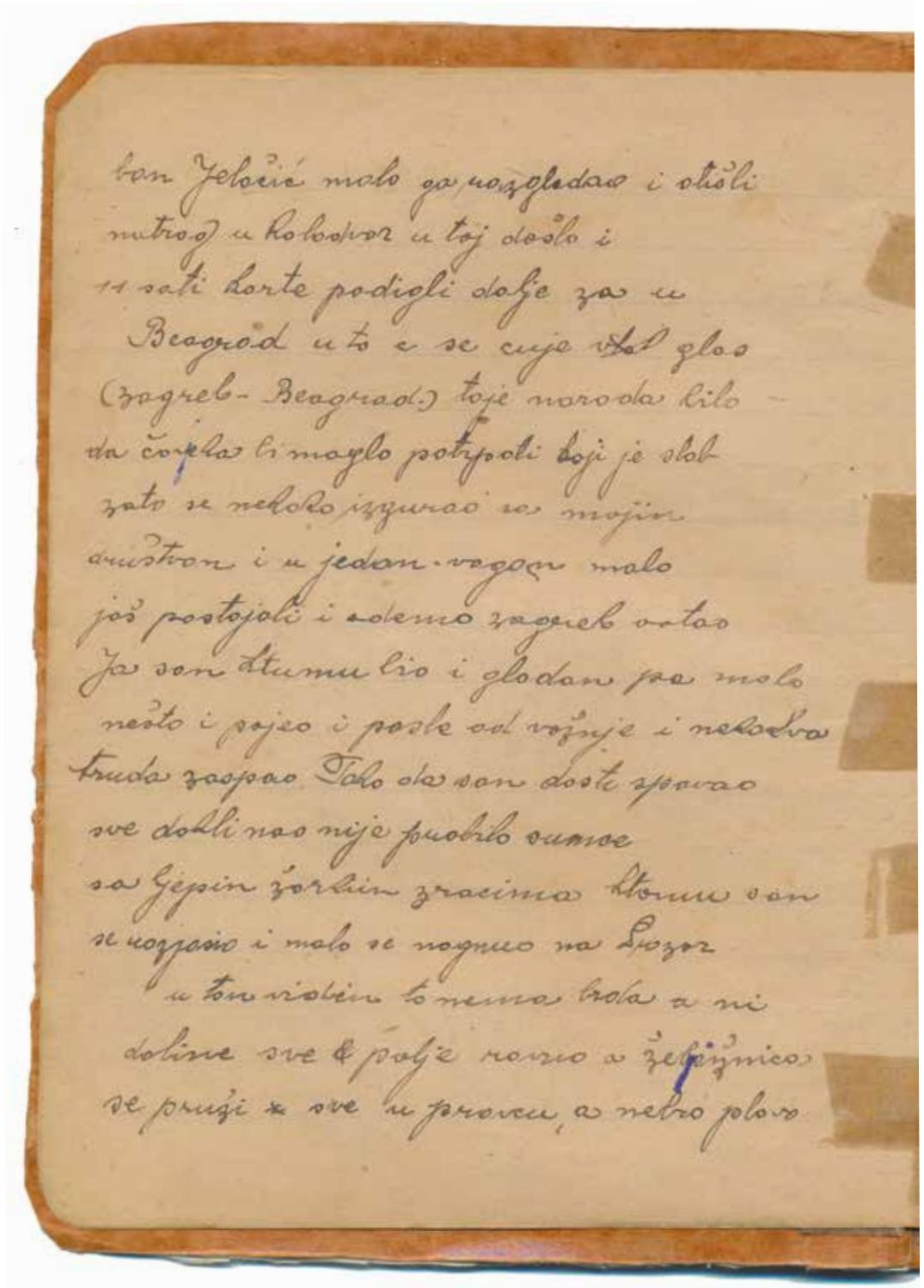
7 Autorov ispravak: *željeznice*.
8 Autorov ispravak: *željeznice*.
9 Autorov ispravak: *ljepo*.
10 Autorov ispravak: *vrime*.
11 Drndanje, kloparenje vlaka u vožnji.

kako san u školi učio i čitao o njen
Dospeli smo u 5 sati na kolodvor narod izlazi
kao i mravi kad rade svoje preseljenje tako i ja
za njima ja se za gledao u taj veliki gl. Kolodvor.
ne vidin mu kraja gledan ovamo gledan onamo
svakgde vrata i prozori moje društvo ide aja
za njima kao koji nezna čovjek šta radi
ta ko kuferi metnemo u veliki ulazu na tle
ja se držin ljudi da ne ostanen a ktomu
iden za drugin moran da san uljudan
prema drugome u zagrebu smo stajali nošto
više od 5 sati tako da san Prošetao zagreb.
tranraj za tranvajon tu automobili fijakeri
eletrike sijaju nebo ga Pokrilo svagde
blištaju da biš i iglu našao tako da
san šetao do jelačiveva Trga gde opazio
konja i na konju čovek[12] i u ruci sablju
drži pomislio toje naš fr. Junak

12 Autorov ispravak: *čovjek*.

Tako sam u školi učio i čitao o njem
Došli smo u 6 sati na kolodvor narod izlozi
lio i mnogi tad nade moje prestojanje tolo i ja
za njima ja se za gledao u taj veliki gl. kolodvor
ne vrlo mu traja gledan ovamo gledan onamo
volgde vrata i prozori moje društvo ide zja
za njima kao koji nezna čovjek šta radi
te ko kuferi metnemo u veliku uboz na. tle
ja se držim Gjidi da ne ostanem a domu
iden se drugim moram da sam izgubljen
prema drugome u zagrebu smo ostajali nešto
više od 6 sedi tolo da sam Kosačeno zagrebo
tramvaj za tramvajom te automobili fijakeri
elektrike sijaju nekako ga Kobrilo zvezde
blištaju da lić i iglu našao tolo da
sam sčtao to jelačićeva Trga gde opazio
Konja i na konju čoječ u u ruci sobju
drži pomislio toje naš Jr. Junok

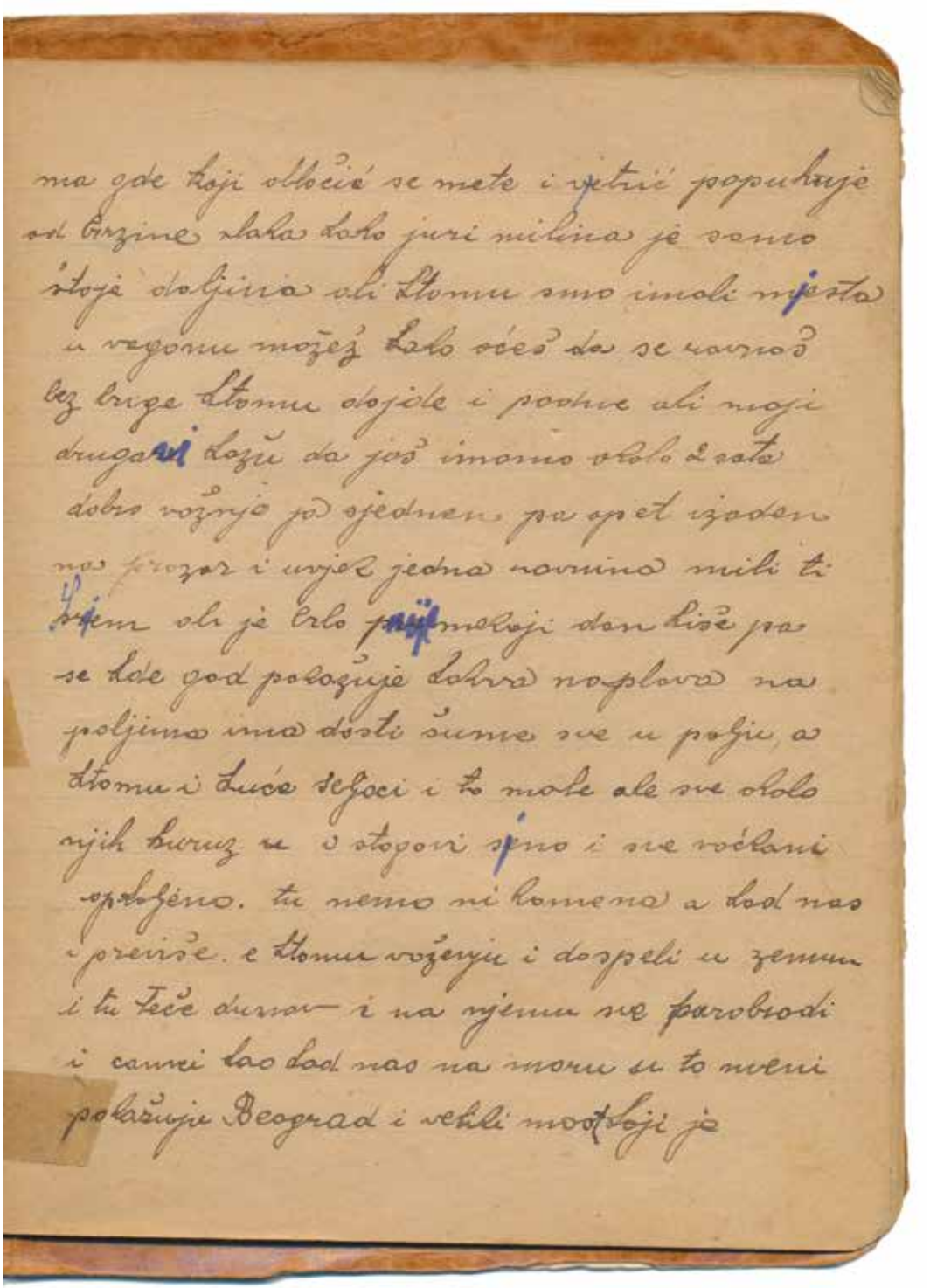
ban Jelačić malo ga pozgledao i otišli
natrag u kolodvor u toj došlo i
11 sati korte podigli dalje za u
Beograd u što e se cuje ~~Del~~ glas
(Zagreb - Beograd.) koje naroda kilo
da čovjeka ne maglo potrpati koji je slob
zato se nekoko izgubio od moje
društvom i u jedan vagon malo
još postojali i odemo zagreb ostao
ja sam dumu lio i gladan pa malo
nešto i pojeo i poslie od vožnje i nekolko
truda zaspao Tako ole sam doste spavao
sve dokli nas nije probudio sunce
sa Gejsin žarkim zracima kojemu sam
se nagjasio i malo se nagnuo na prozor
u tom vidim to nema brda a ni
doline sve & polje ravno a željeznica
se pruži * sve u provcu, a nebo plavo

ban Jelačić malo ga razgledao i otišli
natrag u Kolodvor u toj došlo i
11 sati karte podigli dalje za u
Beograd u to i se cuje glas
(zagreb – Beograd.) toje naroda bilo
da čoveka bi moglo potrpati[13] koji je slab
zato se nekako izgurao sa mojin
društvon i u jedan vagon malo
još postajali i odemo zagreb ostao
Ja sam ktumu bio i gladan pa malo
nešto i pojeo i posle od vožnje i nekakva
truda zaspao. Tako da san dosti spavao
sve dokli nas nije probilo sunce
sa ljepin žarkin zracima ktomu san
se razjasio[14] i malo se nagnuo na Prozor
u ton vidin to nema brda a ni
doline sve polje ravno a železnica[15]
se pruži sve u pravcu, a nebo plavo

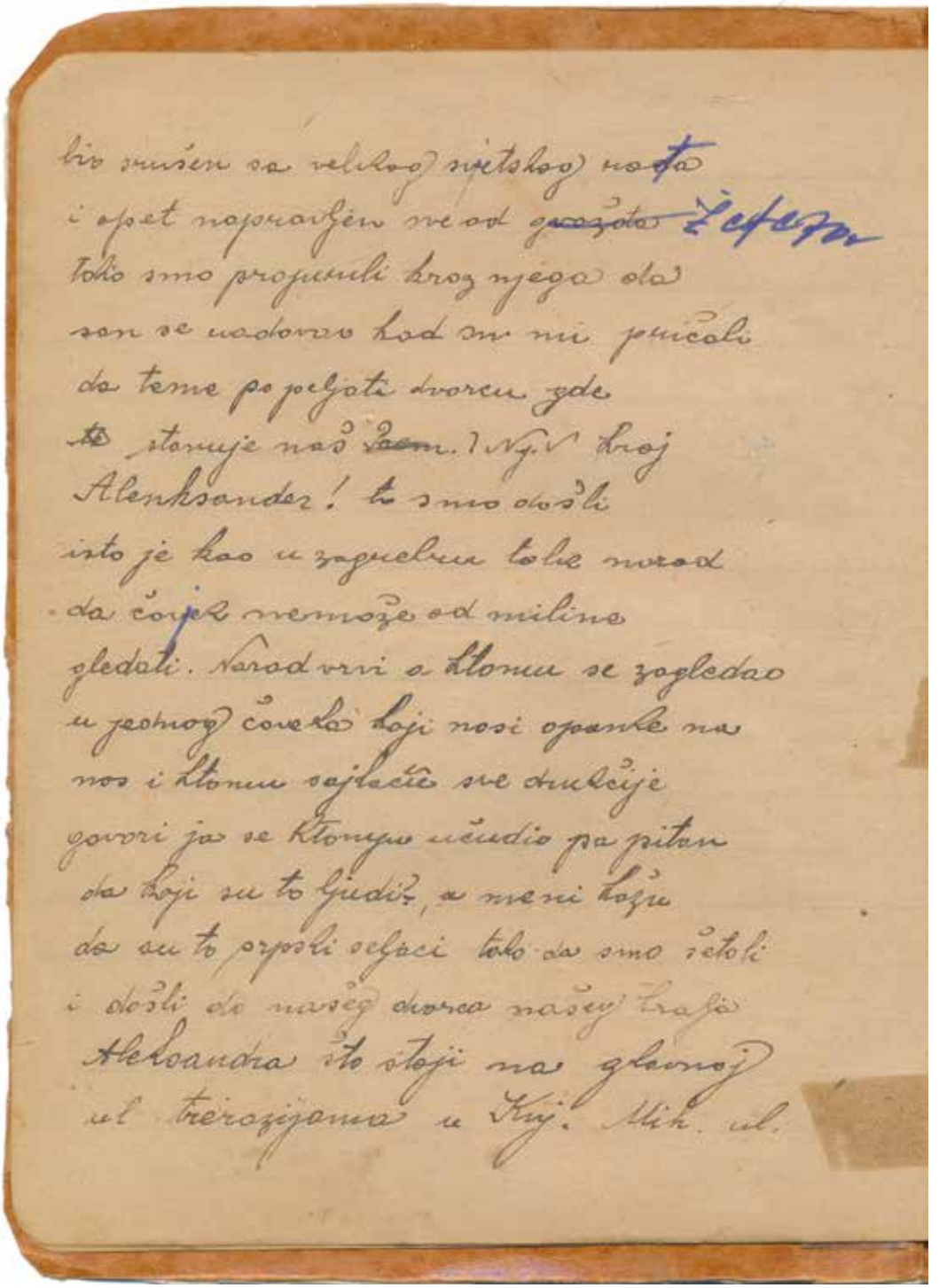
13 U smislu satrti, slomiti.
14 U značenju probudio, razbudio.
15 Autorov ispravak: *železnica*.

ma gde koji oblačić se mete i vetrić[16] popuhuje
od brzine vlaka kako juri milina je samo
štoje daljina ali ktomu smo imali mesta[17]
u vagonu možeš kako oćeš da se ravnaš
bez brige ktomu dojde i podne ali moji
drugari[18] kažu da još imamo okolo 2 sata
dobre vožnje ja sjednen pa opet izaden
na prozor i uvjek jedna ravnina mili ti
srem[19] ali je bilo prenekoji[20] dan kiše pa
se dole god pokažuje lokva naplava[21] na
poljima ima dosti šume sve u polju a
ktomu i kuća seljaci i to male ale sve okolo
njih kuruz i stogovi seno[22] i sve voćkani
opkoljeno. tu nemo ni kamena a kod nas
i previše e ktomu voženju i dospeli u zemun
i tu teče dunav i na njemu sve parobrodi
i camci kao kod nas na moru u to meni
pokažuju Beograd i veliki most koji je

16 Autorov ispravak: *vjetrić*.
17 Autorov ispravak: *mjesta*.
18 Autorov ispravak: *drugovi*.
19 Autorov ispravak: *Sriem*.
20 Autorov ispravak: *prijenekoji*.
21 Naplavljeno područje.
22 Autorov ispravak: *sjeno*.

na gde koji oblačić se mete i vetrić popuhuje
od Grzine zlaka lako juri milina je samo
stoje doljina ali stomu smo imali mjesta
u vegonu možeš lako oćeš da se razmoš
bez brige stomu dojide i poduze ali moji
drugari kažu da još imamo oblo 2 sata
dobra vožnje još sjedneni pa opet izjedeni
na prozor i uvjek jedna ravnina mili ti
sjem ali je lako prid moloji dan liše pra
se kde god položuje dobra navlova na
poljima ima dosti šume sve u polju a
stomu i kuće sejoci i to male ale sve oblo
njih buruz su i stopori sino i sve ročlani
opoljeno. tu nemo ni komena a dod nas
i preiše. e stomu vožnji i dospeli u zemun
i tu teče dunav — i na njemu se parobrodi
i camci lao dod nas na moru su to mreni
pokažuje Beograd i veliki most koji je

bio smešen sa velikoj njetskoj noći
i opet napravljen ne od grožđa Žeteza
Toliko smo proputili kroz njega da
son se nadovno kod sv mi pučali
da teme pojeljati dvorcu gde
ste stanuje naš Zaem. Ng.V kroj
Alenksander! te smo došli
isto je kao u zgucheu tolke narod
da čojek nemože od miline
gledati. Narod vrvi a ktomu se zagledao
u jednoj čoveka koji nosi opanke na
nos i ktomu sajlačiš se druksije
govori ja se ktomuju učudio pa pitan
da koji su to ljudi, a meni koju
da su to prosti seljaci toko da smo ščeli
i došli do naseg dvorca našeg kralja
Aleksandra što stoji na glavnoj
ul trierozijanova u Ky. Mih. ul.

bio srušen za velikog svetskog rada[23]

i opet napravljen sve od gvožđa[24] [25]

tako smo projurili kroz njega da

san se radovao kad su mi pričali

da teme po peljati dvorcu gde

stanuje naš Nj.V[26] kraj

Aleksander! tu smo došli

isto je kao u zagrebu tolik narod

da čovek[27] nemože od miline

gledati. Narod vrvi a ktomu se zagledao

u jednog čoveka koji nosi opanke na

nos i k tomu sajkaču sve drukčije

govori ja se ktomju učudio pa pitan

da koji su to ljudi?, a meni kažu

da su to srpski seljaci tako da smo šetali

i došli do dvorca našeg kralja

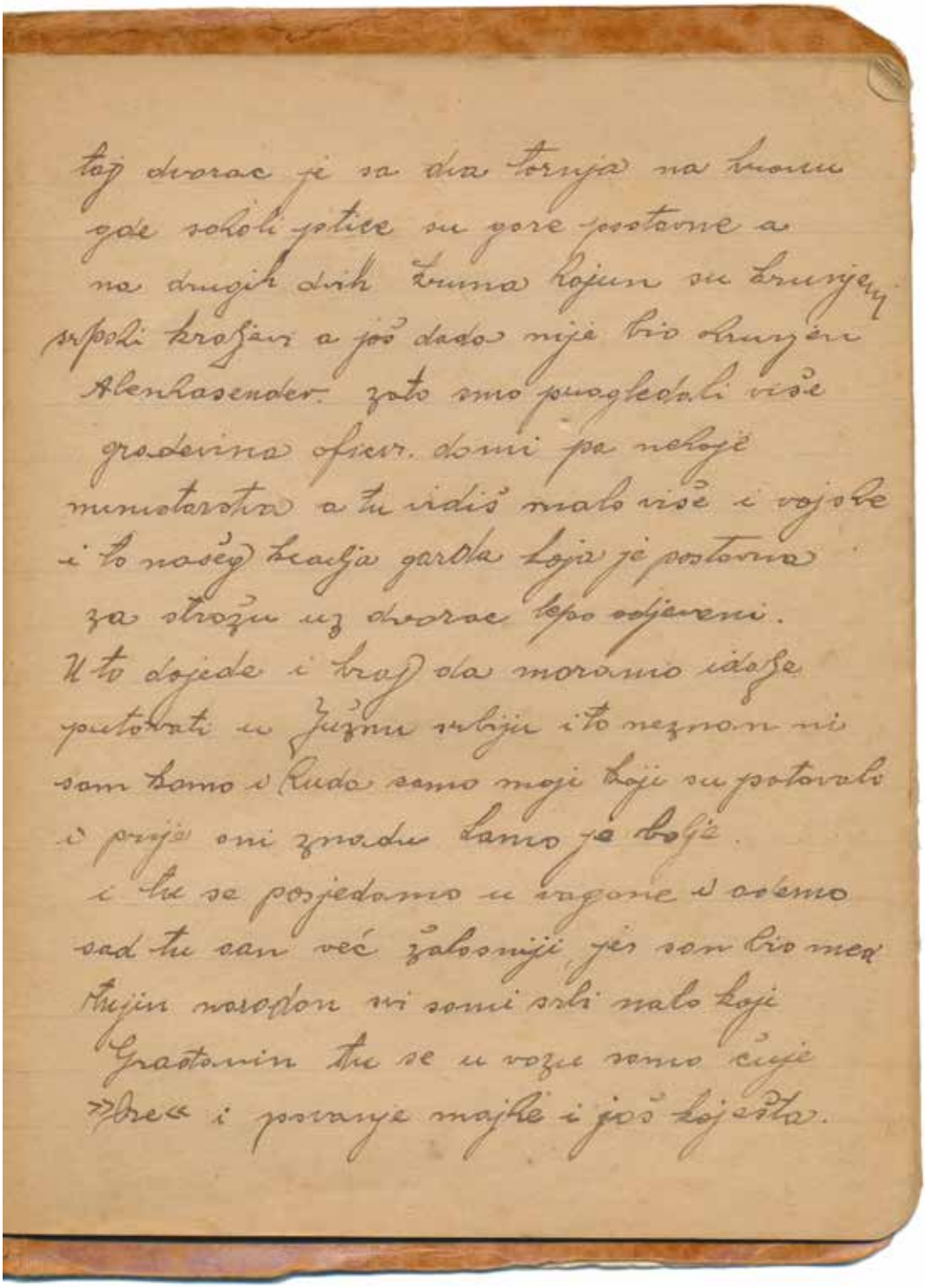
Aleksandra što stoji na glavnoj

ul trerazijama[28] u Knj. Mih. ul.

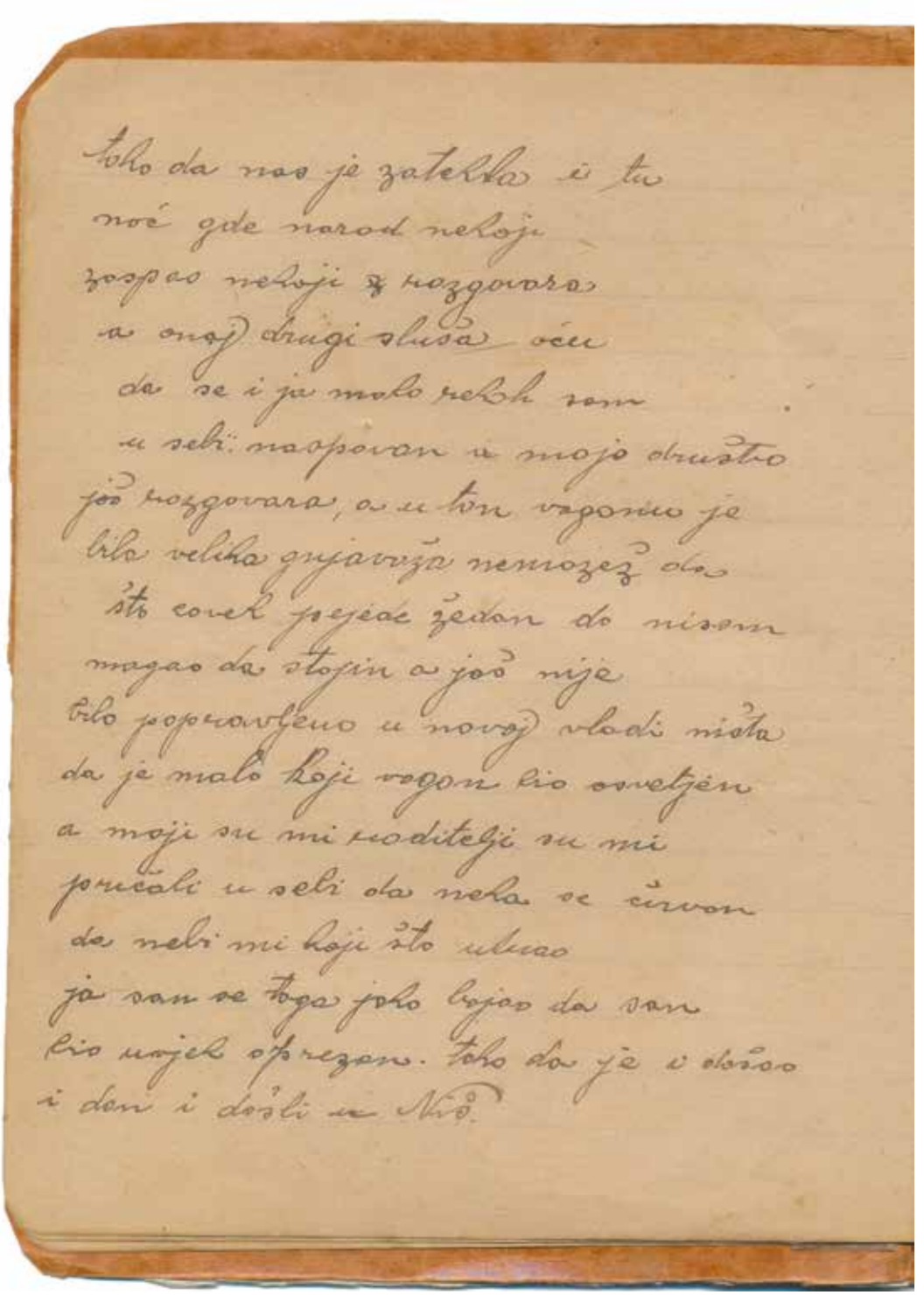
23 Autorov ispravak: *svjetskog rata*.
24 Autorov ispravak: *železa*.
25 Most preko Save, tzv. *Stari željeznički most*, još je u funkciji.
26 Njegovo Veličanstvo.
27 Autorov ispravak: *čovjek*.
28 Tad je privremeni kraljevski dvor bio na Tarezijama, središnjemu beogradskom trgu. Dvorac s dva tornja je *Stari dvor* (danas zgrada Skupštine Srbije, nalazi se na križanju Ulice Kralja Milana i Dragoslava Jovanovića), a do njega je *Novi dvor* s tornjem i pticom (danas zgrada na Andrićevom vencu u kojoj se nalazi sjedište Predsjednika Republike Srbije).

taj dvorac je sa dva tornja na krovu
gde sokoli ptice su gore postavne[29] a
na drugih dvih kruna kojun su krunjeni
srpski kraljevi a još dada nije bio krunjen
Aleksander. zato smo progledali više
gradevina oficir. domi pa nekoje
ministarstva a tu vidiš malo više i vojske
i to našeg kralja garda koja je postavna
za stražu uz dvorac lepo odjeveni.
U to dojeda i kraj da moramo idalje
putovati u Južnu srbiju i to neznan ni
sam kamo i Kuda samo moji koji su potovali
i prije oni znadu kamo je bolje
i tu se posjedamo u vagone i odemo
sad tu san već žalosniji jer san bio med
tujin narodon svi sami srbi malo koji
građanin[30] tu se u vozu samo čuje
„bre“ i psovanje majke i još koješta.

29 Postavljene.
30 Misli se na Srbe seljake.

taj dvorac je za dva tornja na kraju
gde sokoli gotice su gore postavne a
na drugih dih kruna kojun su krunjen
spoli krozan a još dalo mije bio okrunjen
Alenkasender. zato smo pugledali više
grodevina oficir. domi pa nekoje
munotarstva a tu vidiš malo više i vojske
i to naseg kralja garda koja je postavna
za stražu uz dvorac lepo odjeveni.
U to dojede i kraj ola moramo idalje
putovati u Južnu srbiju i to neznam ni
sam samo s Rudo samo moji koji su putovali
i prije oni znadu samo je koje.
i tu se posjedamo u vagone i odemo
sad tu sam već žalosniji jer sam bio med
tujim narodom ni somi srbi malo koji
Gradanin tu se u vozu samo čuje
»dre« i psovanje majke i još koješta.

Toko da nas je zatekla i ta
noć gde narod neloji
zospao neloji z nozgovara
a onoj drugi sluša ocu
da se i ja malo nekak nam
u selu naspovan u moje društvo
još nozgovara, a u ton vrgonu je
bila velika gnjavnja nemozeš ola
što covek jeseće žedan do nisam
magao da stojin a još nije
toko popovarjeno u novoj vladi ništa
da je malo koji vrgon bio sovetjen
a moji su mi noditelji su mi
poručali u selu ola nebi se čuvon
da nebi mi koji što ulnao
ja sam se toga joko bojao da sam
bio unjek oprezan. Toko da je u obrnoo
i dan i došli u Niš.

tako da nas je zatekla i tu

noć gde narod nekoji

zaspao nekoji razgovara

a onaj drugi sluša oću

da se i ja malo rekoh sam

u sebi naspavan a moje društvo

još razgovara a u ton vagonu je

bila velika gnjavaža nemozež da

što covek pojede žedan da nisam

mogao da stojin a još nije

bilo popravljeno u novoj vladi ništa

da je malo koji vagon bio osvetljen

a moji su mi roditelji su mi

pričali u sebi da neka se čuvan

da nebi mi koji što ukrao

ja sam se toga jako bojao da san

bio uvjek oprezan. tako da je i došao

i dan i došli u Niš.

tu smo se spustili dole[31] i prešli u

jedan hotel „Amerika“[32] tu smo i metnuli

robu koju san ponijo sa sobom.

Tu smo odpočinuli malko pojeli

što san od kuće ponio.

tu san i prespavao jednu noć ina dobron

krevetu još bolje neg kod kuće.

Lepo san zaspao jer san bio trudan

2 dana se voziti a ktomu nisan

mogao da počinen kako treba.

I tako san dan dočekao a bilo dosti

lepo vreme a posle se naoblačio i dojde

i kiša e pomislih gde se ja nalazin

u daljini od moje kuće gde san bio

naučan sa mojin paron[33] i svake

igre igrati, a ovdi mi ni do toga

kamo ljudi skime se nalazin

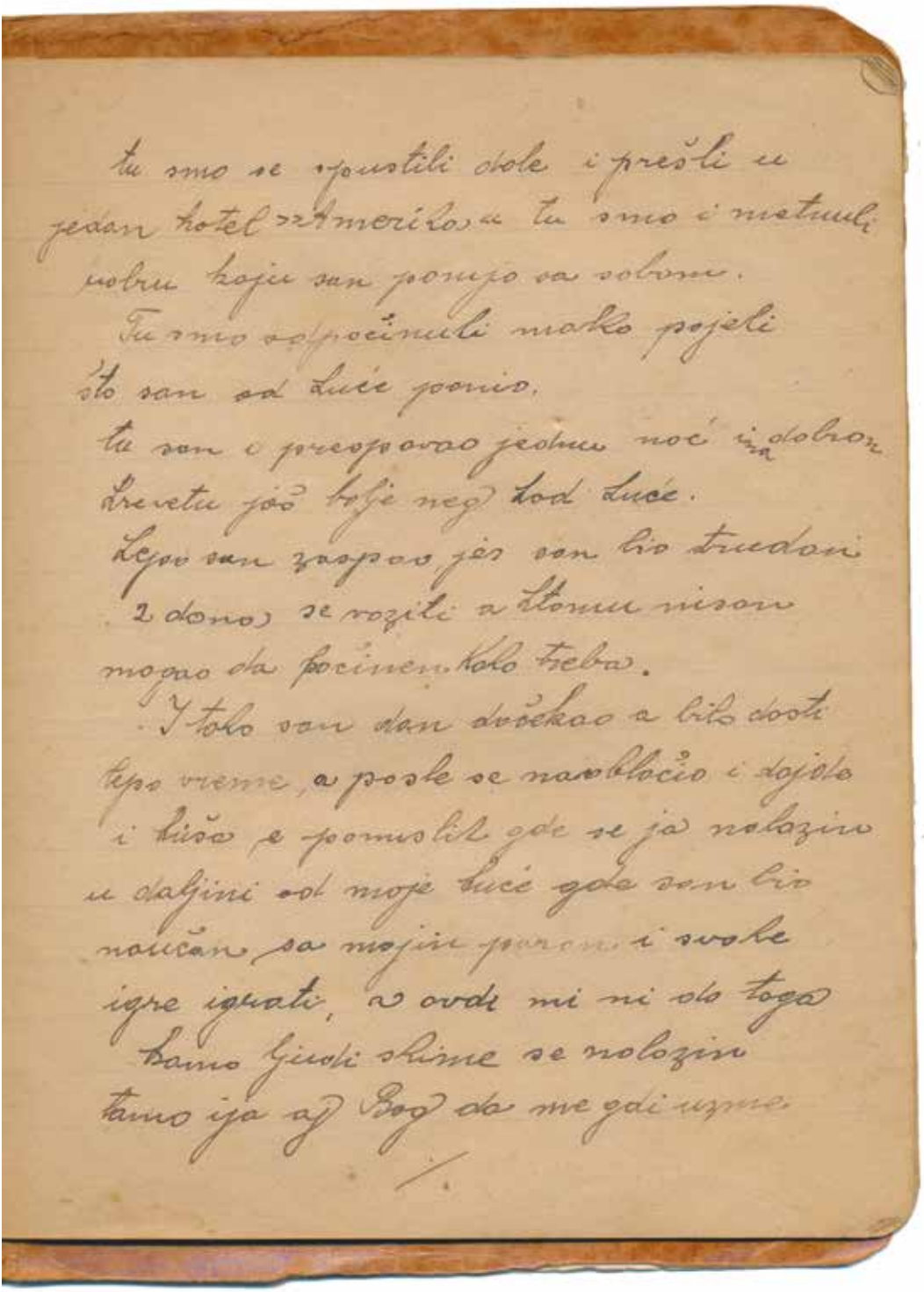
tamo ija aj Bog da me gdi uzme.

. /.

31 Vjerojatno u značenju iskrcali (iz vlaka).

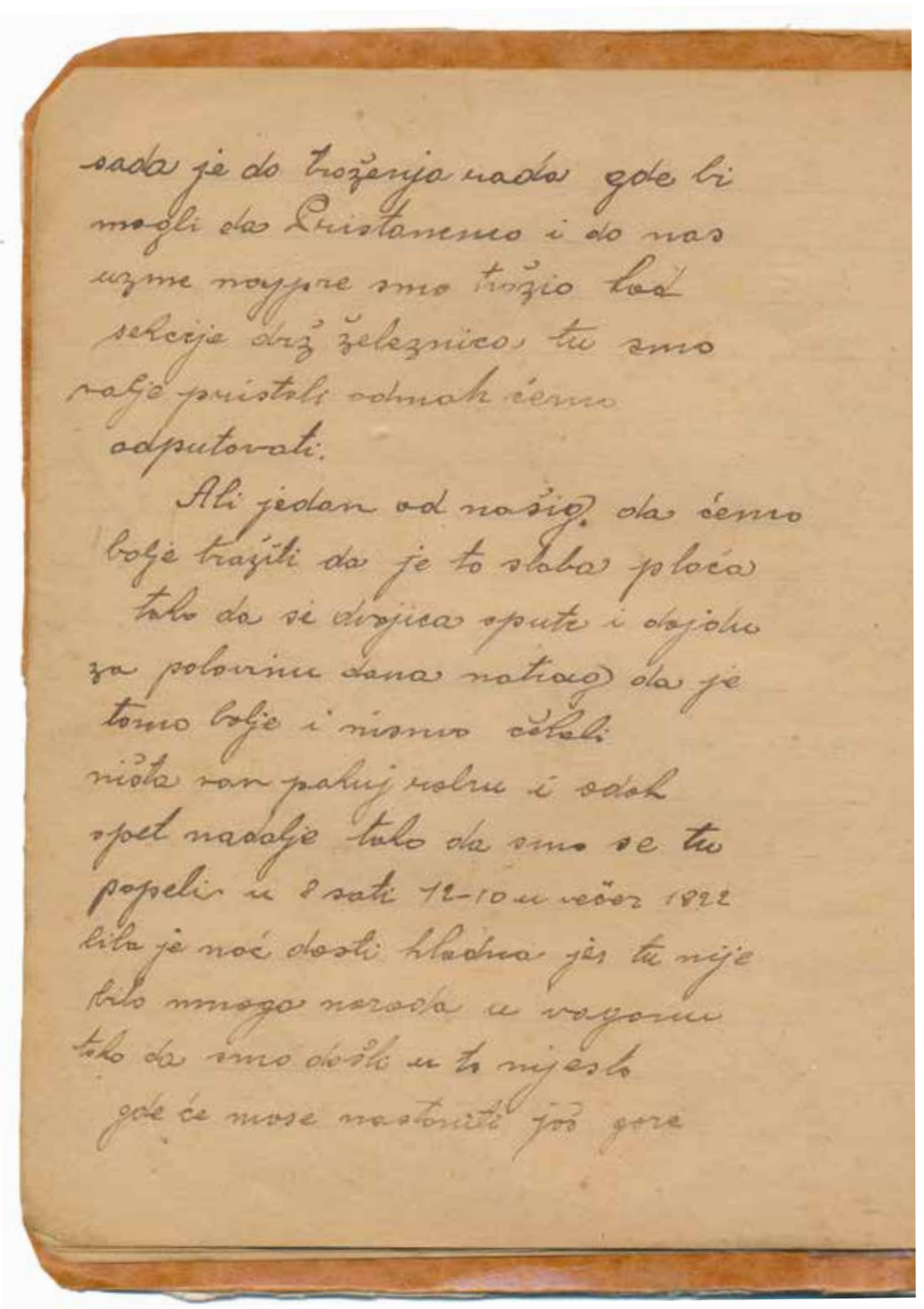
32 Prema podacima dobivenim od Vere Zdravković, muzejske savjetnice u Istorijskome muzeju Srbije iz Beograda, u Nišu nikad nije postojao hotel toga imena, već samo hoteli “Orijent”, “Ruski car” i “Evropa”. Može se pretpostaviti kako su Mate Škiljan i njegovi drugovi boravili u “Evropi”, a da je ovdje nehotično greškom naveden hotel “Amerika”.

33 S mojim vršnjacima, prijateljima i drugovima.

Tu smo se spustili dole i prešli u
jedan hotel »Mirilo« tu smo i nastanili
robu koju san ponio sa sobom.
Tu smo odpočinuli malko pojeli
što san od kuće ponio.
tu san i prespavao jednu noć i na dobroj
kretu još bolje neg kod kuće.
Lepo san zaspao jer san bio trudan
i dano se rozili a tomu nisan
mogao da počinem kolo treba.
I tako san dan dočekao a bilo dosti
lepo vreme, a posle se navlačio i dojdo
i išao je pomislit gde se ja nalazin
u daljini od moje kuće gde san bio
naučan sa mojim parom i svake
igre igrati, a ovde mi ni do toga
samo ljudi slime se nalazin
tamo ija aj Bog da me gdi uzme.

/.

sada je do hoženja nada gde bi
mogli da Ljudstanemo i do nas
uzme najpre smo hodžio bež
sekcije drž železnice tu smo
malje pristali odmah ćemo
odputovati.

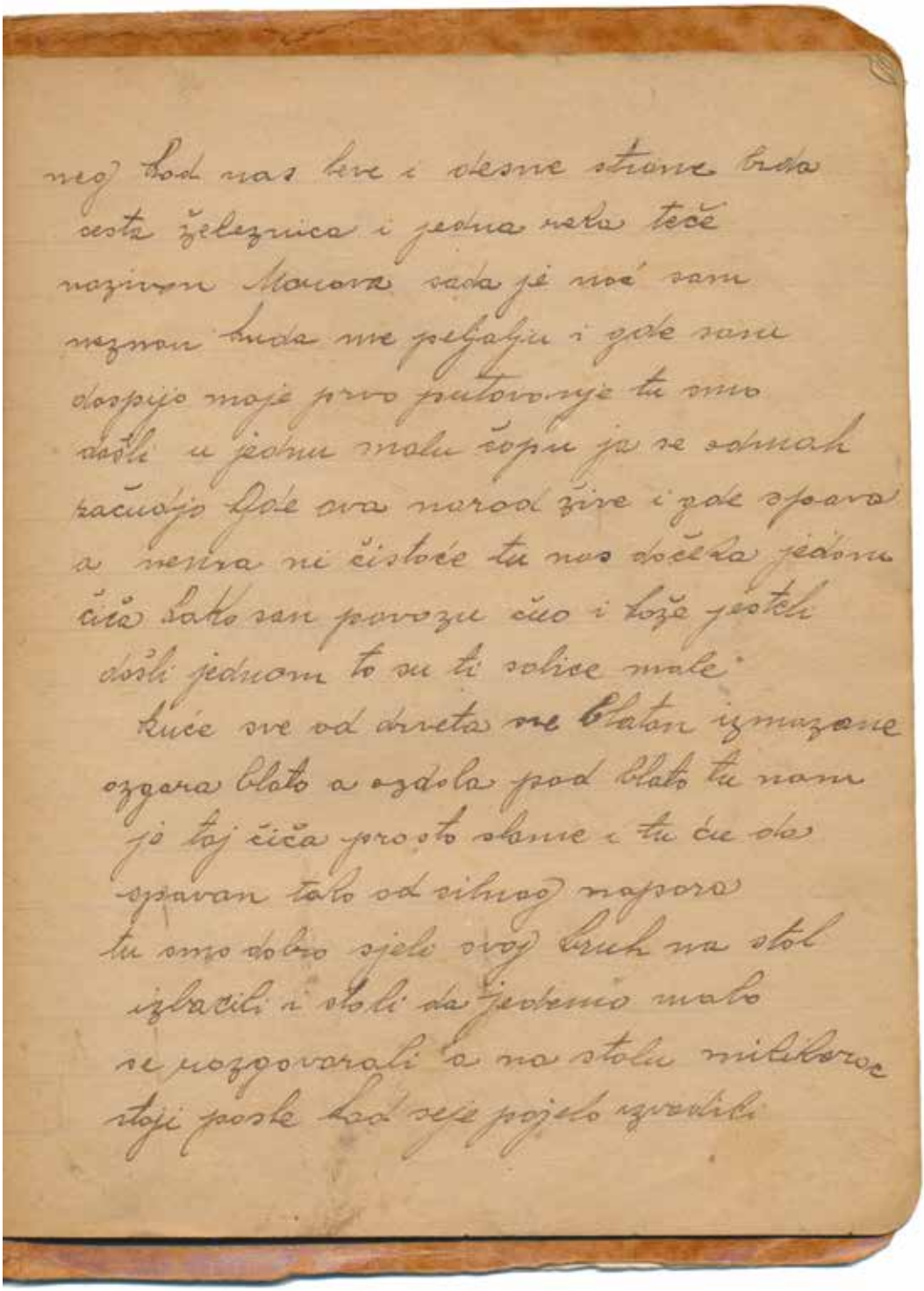
Ali jedan od naših da ćemo
bolje tražiti da je to slaba ploča
tako da se dvojica oputi i dojdu
za polovinu dana natrag da je
tomo bolje i nismo čekali
niđe ran pahuj rolnu i odak
opet nadalje tako da smo se tu
popeli u 8 sati 12-10 u večer 1922
bila je noć dosti hladna jer tu nije
bilo mnogo naroda u vagonu
tako da smo došli u ta mjesta
gde će nose nastaniti još gore

sada je do traženja rada gde bi
mogli da Pristanemo i da nas
uzme najpre smo tražio kod
sekcije drž železnica tu smo
valje[34] pristali odmah ćemo
odputovati.
Ali jedan od našig da ćemo
bolje tražiti da je to slaba plaća
tako da se dvojica opute i dojdu
za polovinu dana natrag da je
tamo bolje i nismo čekali
ništa van[35] pakuj robu i odoh
opet nadalje tako da smo se tu
popeli u 8 sati 12-to u večer 1922
bila je noć dosti hladna jer tu nije
bilo mnogo naroda u vagonu
tako da smo došli u to mjesto
gdje će mose nastaniti još gore

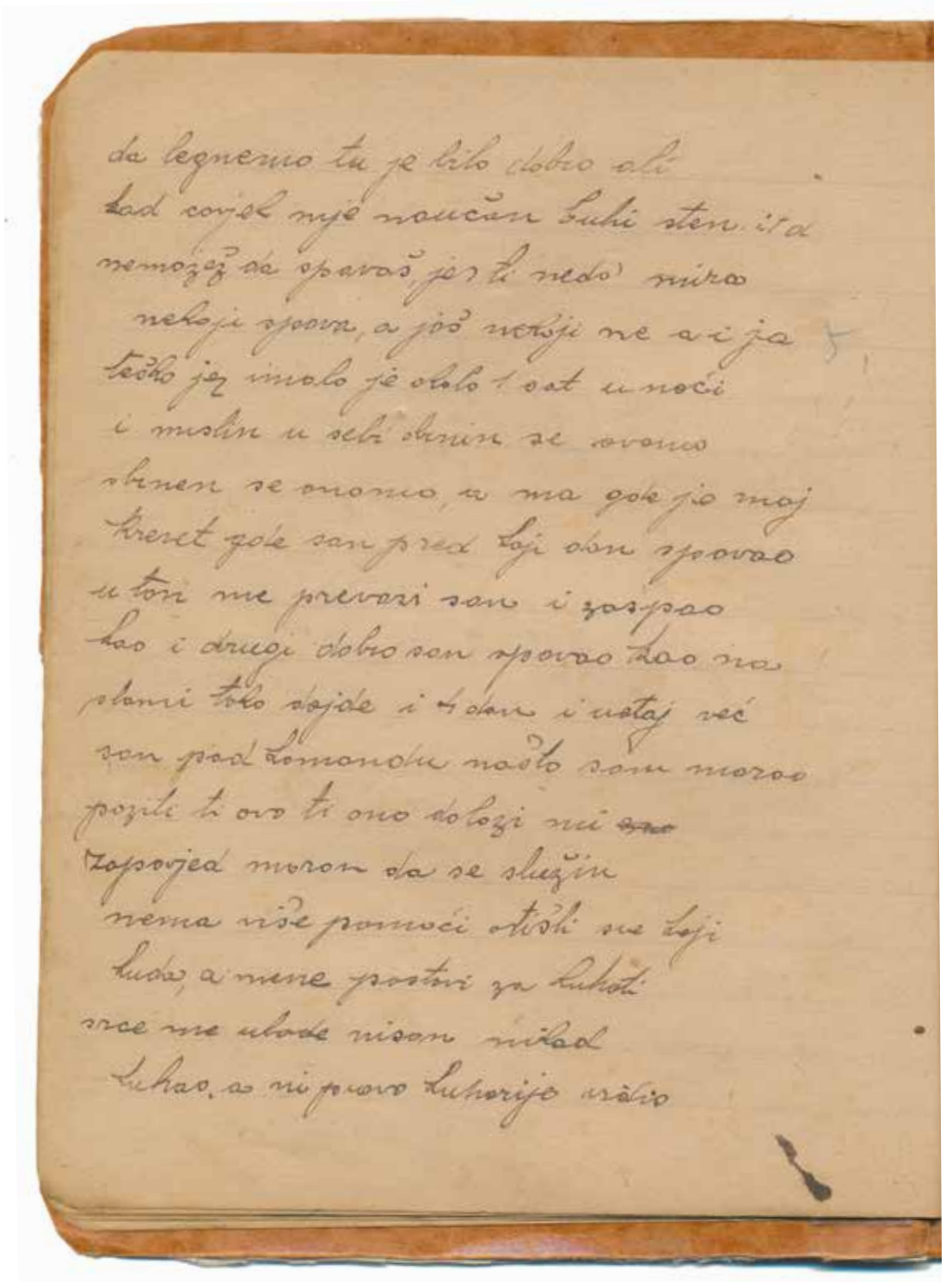
34 Čakavizam u značenju odmah, sad, ovaj čas.
35 U griškome čakavskom govoru "nego".

neg kod nas leve i desne strane brda
cesta železnica i jedna reka teče
nazivon Morava sada je noć sam
neznan kuda me peljalju[36] i gde sam
dospijo moje prvo putovanje tu smo
došli u jednu malu šopu je se odmah
začudijo gde ova narod žive i gde spava
a nema ni čistoće tu nas dočeka jedan
čiča kako san povozu čuo i kaže jesteli
došli jednom to su ti sobice male
kuće sve od drveta sve blaton izmazane
ozgora blato a ozdola pod blato tu nam
je taj čiča prosto slame i tu će da
spavan tako od silnog napora
tu smo dobro sjeli svoj kruh na stol
izbacili i stali da jedemo malo
se razgovarali a na stolu milikerac[37]
stoji posle kad seje pojelo izvadili

36 U čakavskim dijalektima glagol *peljati* znači voditi.
37 U griškoj čakavštini "svijeća".

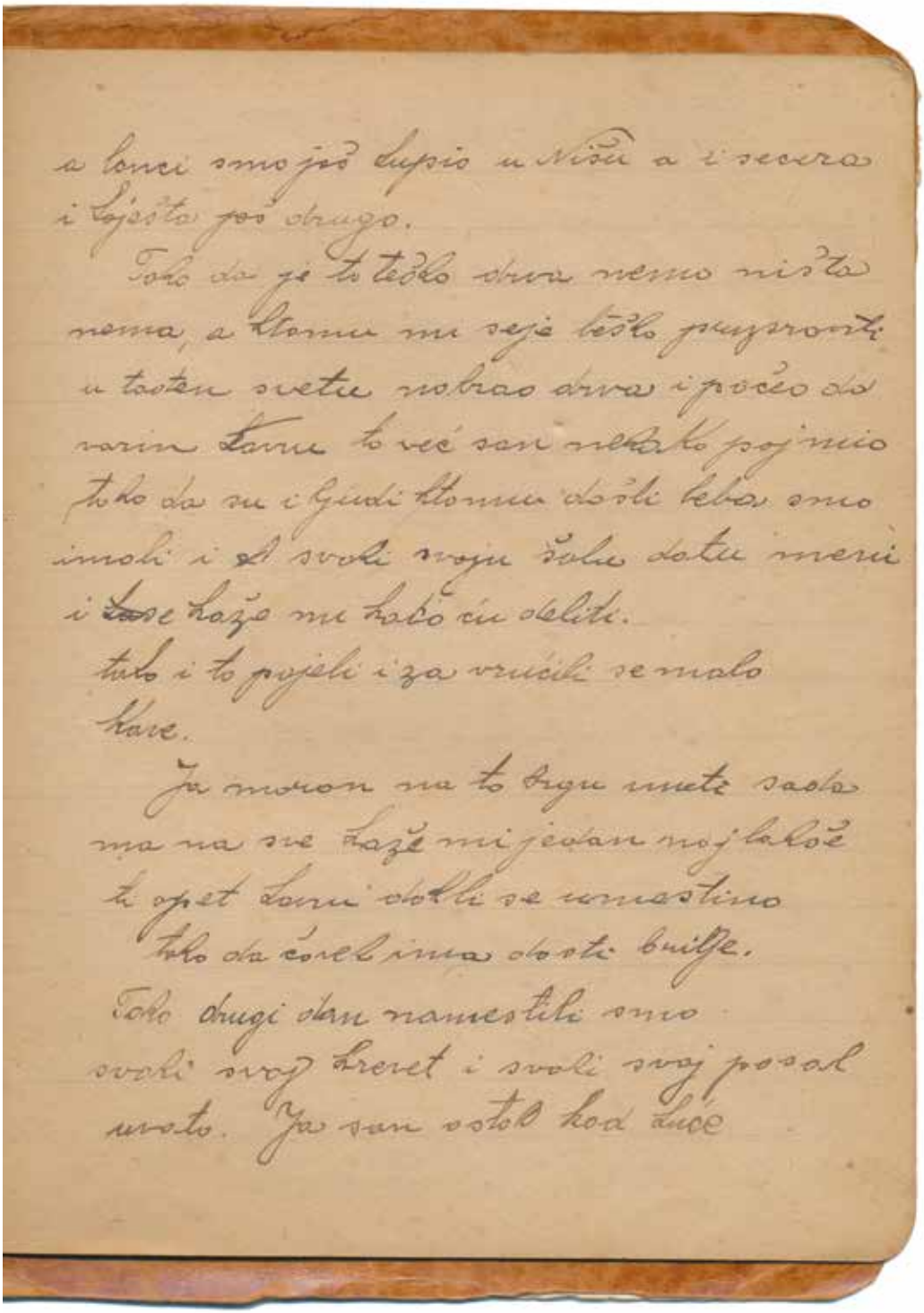
nog kod nas lievo i desne strane brda
cesta železnica i jedna reka teče
nazivom Mancava sada je noć sam
neznan kuda me pelaju i gde nas
dospiju moje prvo putovanje tu smo
došli u jednu malu čopu ja se odmah
začudujo gde ova narod živi i gde spava
a nestra ni čistoće tu nas dočeka jedan
čič kako sam poslie čuo i kože jesteli
došli jednom to su ti selice male
kuće sve od drveta ne blato izmazane
ozgora blato a ozdola pod blato tu nam
je taj čič prosto stanie i tu će da
spravan tako od sihnog napora
tu smo dobro sjeli ovoj kruh na stol
izlacili i stali da jedemo malo
se pozgovorali a na stolu mlikoroc
stoji poske kod seje pojelo izradili

da legneno tu je bilo dobro ali
kad cojek nije naučan kuhi sten it a
nemoze da sparaš jer ti nedo mirno
neko je spoan, a još noćju ne a i ja
teško jen imalo je oblo t ost u noći
i mislin u sebi denin se ovomo
denen se onomo, a ma gde je moj
krest gde san prez koji dan spoval
u ton me prevari san i zaspao
lao i drugi dobro san spoval lao na
plami toko dojde i t dan i ustaj reć
san pred komandu našto sam moro
pozle ti ovo ti ono dologi mi ~~ono~~
Zaspojeć moron da se služin
nema više ponoći otoki ne koji
kuda, a mene postoni za kuhat
srce me ubode nisan nikad
kuhao, a ni pravo kuharije nikio

da legnemo tu je bilo dobro ali
kad covjek nije naučan buhi sten. itd
nemožeš da spavaš, jer ti neda mira
nekoji spava, a još nekoji ne a i ja
teško jer imalo je okolo 1 sat u noći
i mislin u sebi obrnin se ovamo
obrnen se onamo, a ma gde je moj
krevet gde sam ja pred koji dan spavao
u ton me prevari san i zaspao
kao i drugi dobro san spavao kao na
slami tako dojde i 4 dan i ustaj već
san pod komandu nešto sam morao
paziti ti ovo ti ono dolazi mi
zapovjed moran da se služin
nema više pomoći otišli sve koji
kuda, a mene postavi za kuhati
srce me ubode nisan nikad
kuhao, a ni pravo kuharije vidio

a lonci smo još kupio u Nišu a i secera
i koješta još drugo.
Tako da je to teško drva nema ništa
nema, a ktomu mi seje teško pripraviti
u tođen svetu nabrao drva i počeo da
varin Kavu to već san nekako pojmio
tako da su i ljudi ktomu došli leba smo
imali i svaki svoju šolu datu meni
i kaže mi kako ću deliti.
tako i to pojeli i za vrućili se malo
Kave.
Ja moran na to brigu imeti sada
ma na sve kaže mi jedan naj lakše
ti opet kavu dokli se umestimo
tako da čovek ima dosti brige.
Tako drugi dan namestili smo
svaki svoj krevet i svaki svoj posal
uvato. Ja sam ostao kod kuće

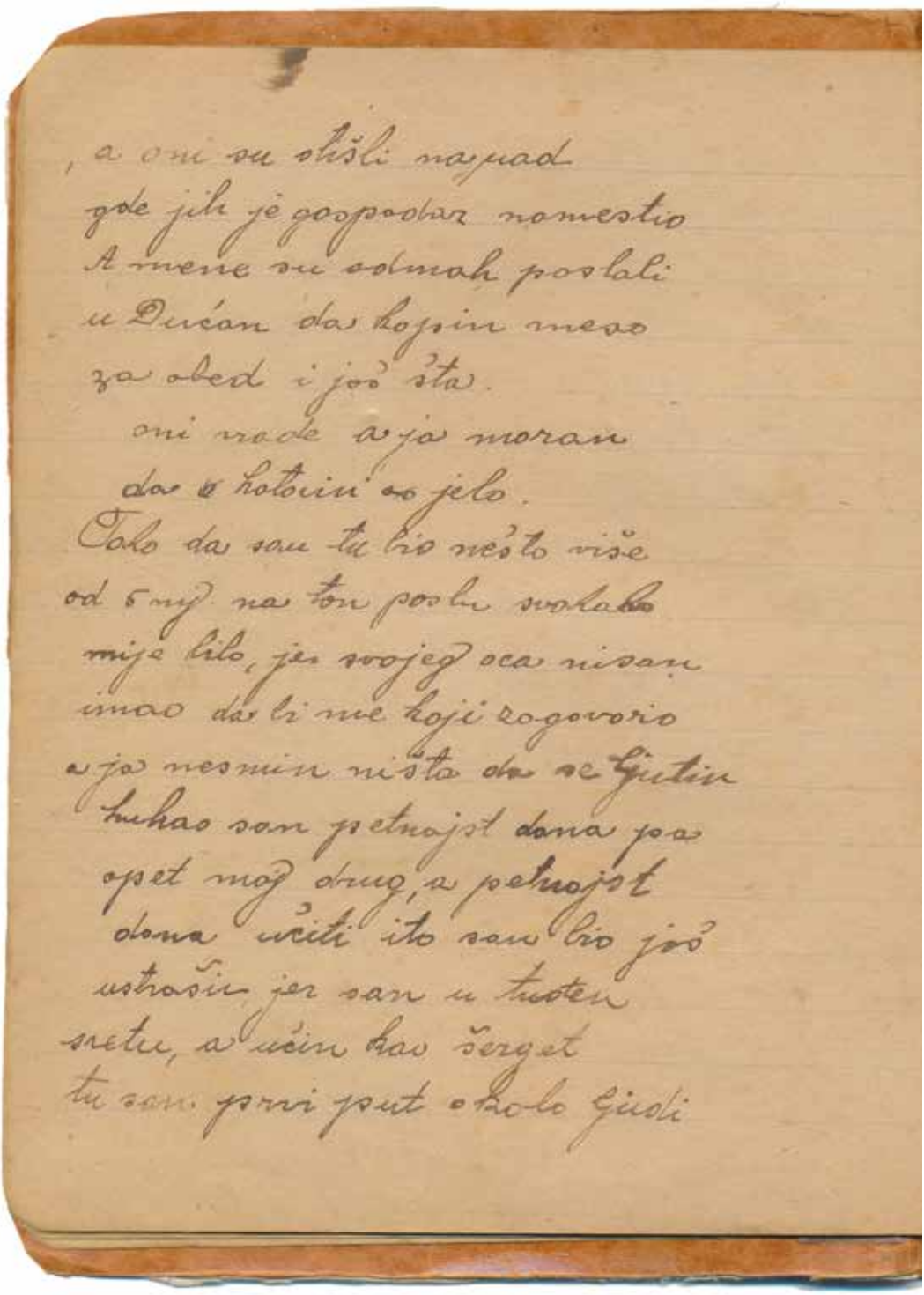

a lovci smo još lupio u Nišu a i severa
i ljeśta još drugo.

Toko da je to težko drvo nemo ništa
nema, a ktomu mi veje teško pripravit
u tašen svetu nobrao drva i počeo da
varim kanu to već sam nekako pojmio
toko da su i Gudi ktomu došli keba smo
imoli i ol svoli svoju šoke dotle meni
i ~~kose~~ kaže mi koko ću delit.
tuko i to pojeli i za vućiki se malo
kare.

Ja moron na to brgu imeti sasto
ma na se kaže mi jedan moj kaloč
i opet kanu dokle se vomastimo
toko da ćorek imam dosti buške.

Toko drugi dan namestili smo
ovoli svoj krevet i svoli svoj posal
uvoto. Ja sam ostoo kod kuće

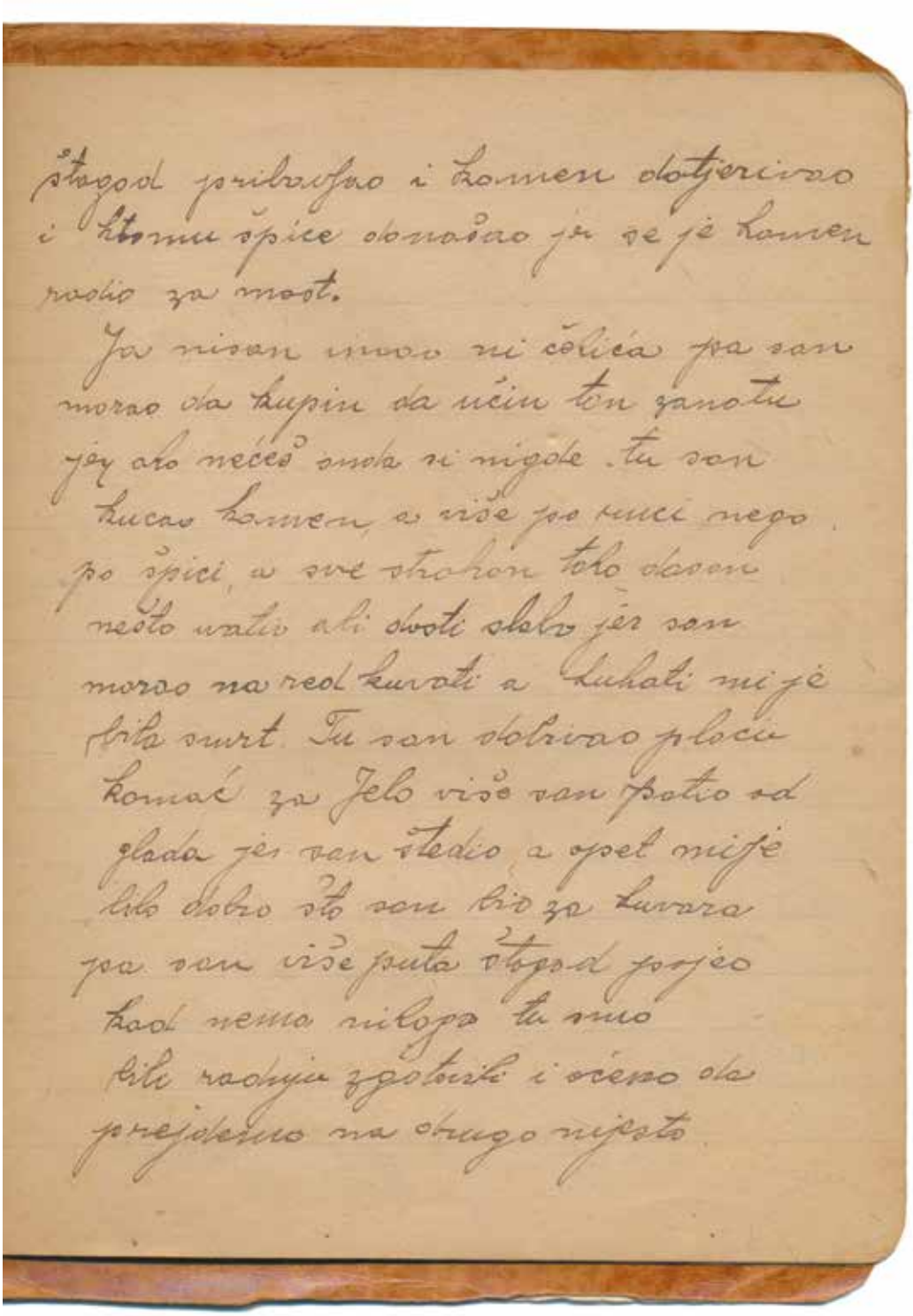

, a oni su išli najpad
gde jih je gospodar nomestio
A mene su odmah poslali
u Dućan da kojim meso
za obed i još šta.
oni rade a ja moran
da u kotlini so jelo.
Tako da sam tu bio nešto više
od 6 mj. na ton posli svakako
mije bilo, jer svojeg oca nisam
imao da bi me koji rogovorio
a ja nesmin ništa da se ljutin
bukao sam petnajst dana pa
opet moj drug, a petnajst
dana učiti ito sam bio još
ustrašin, jer sam u tuđen
svetu, a učin bav šerget
tu sam prvi put u žolo Giuli

a oni su otišli narad
gde jih je gospodar namestio
A mene su odmah poslali
u Dućan da kupin meso
za obed i još šta.
oni rade a ja moran
da hotovin jelo.
Tako da san tu bio nešto više
od 5 mj. na ton poslu svakako
mije bilo, jer svojeg oca nisan
imao da bi me koji zagovorio
a ja nesmin ništa da se ljutin
kuhao san petnajst dana pa
opet moj drug, a petnajst
dana učiti ito san bio još
ustrašin jer san u tuđen
svetu, a učin kao šerget
tu san prvi put okolo ljudi

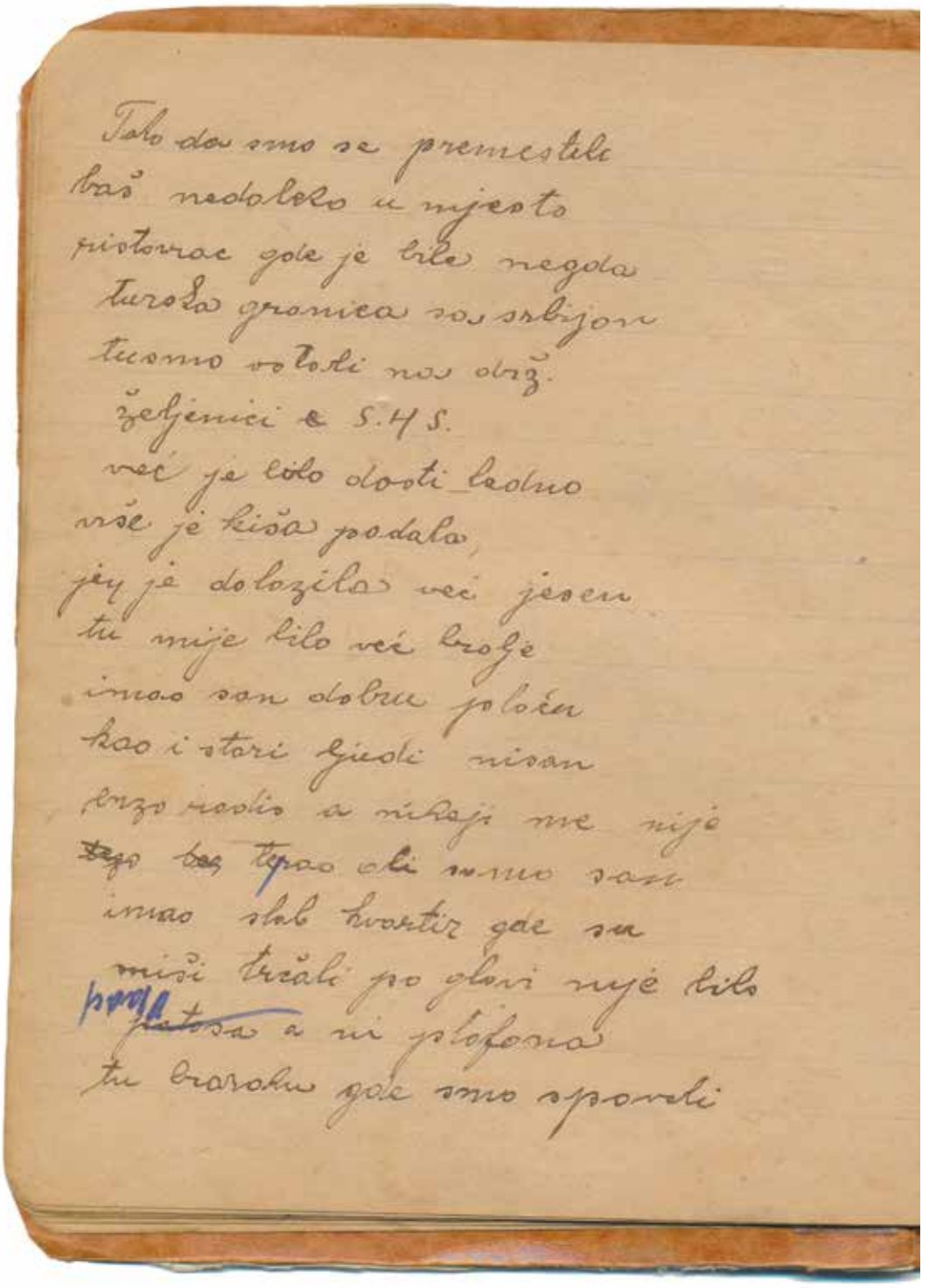
štogod pribavljao i kamen dotjerivao
i ktomu špice[38] donašao jer se je kamen
radio za most.
Ja nisan imao ni čekića pa san
morao da kupin da učin ton zanatu
jer ako nećeš onda si nigde tu san
kucao kamen, a više po ruci nego
po špici, a sve strahon tako dasan
nešto uvatio ali dosti slabo jer san
morao na red kuvati a kuhati mi je
bila smrt. Tu san dobivao plaću
komać[39] za Jelo više san patio od
glada jer san štedio, a opet mije
bilo dobro što sam bio za kuvara
pa san više puta štogod pojeo
kad nema nikoga tu smo
bili radnju zgotovili i ćemo da
prejdemo na drugo mjesto

38 Oštro dlijeto za kamen, čakavski još i *puntarol*.
39 Čakavski jedva.

štogod pribavjao i kamen obtjerivao
i kromu špice obnavjao jer se je kamen
rodio za most.

Ja nisan imao ni čolića pa san
morao da kupin da učin ten zanotu
jer ako nečeš onoka ni nigde. Tu san
lucao kamen, a više jo ruci nego
po špici, a sve skakon tolo dasan
nešto uratio ali dvoti dobro jer san
morao na red kuvati a kuhati mi je
bila smrt. Tu san dobivao ploću
komać za jelo više van patio od
glada jer van tedio a opet nije
bilo dobro što san bio za kuvara
jo san više puta štogod porjeo
kad nemo nikoga tu mo
bile radnje zgotoriti i sicero da
prejdemo na drugo mjesto.

Tako smo se premestili
baš nedaleko u mjesto
pistovrac gde je bila negda
turska granica sa srbijom
tu smo valjali nas obrž.
željenici c. k. 4 S.
već je bilo doosti ladno
više je kiša padala,
jer je dolazila već jesen
tu mije bilo već bolje
imao sam dobru postelju
kao i stari gjaski nisam
brzo radio a nikaj me nije
bas tjeralo ali smo imali
imao sam lak kvartir gde su
miši trčali po glavi nije bilo
pretopla a ni plinena
tu bratoku gde smo sporeli

Tako da smo se premestili

baš nedaleko u mjesto

ristovac[40] gde je bila negda

turska granica sa srbijon

tusmo ostali na drž.

željeznici S.H.S.

već je bilo dosti ladno

više je kiša padala

jer je dolazila već jesen

tu mije bilo već bolje

imao san dobru plaću

kao i stari ljudi nisan

brzo radio a nikoji me nije

terao[41] ali samo san

imao slab kvartir[42] gde su

miši trčali po glavi nije bilo

patosa[43] a ni plafona

tu baraku gde smo spavali

40 Naselje na jugoistoku Srbije, dvanaest kilometara udaljeno od grada Vranja. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća tu je bila granica s Turskom. Godine 1922. naselje je bilo u sastavu Kraljevine SHS.

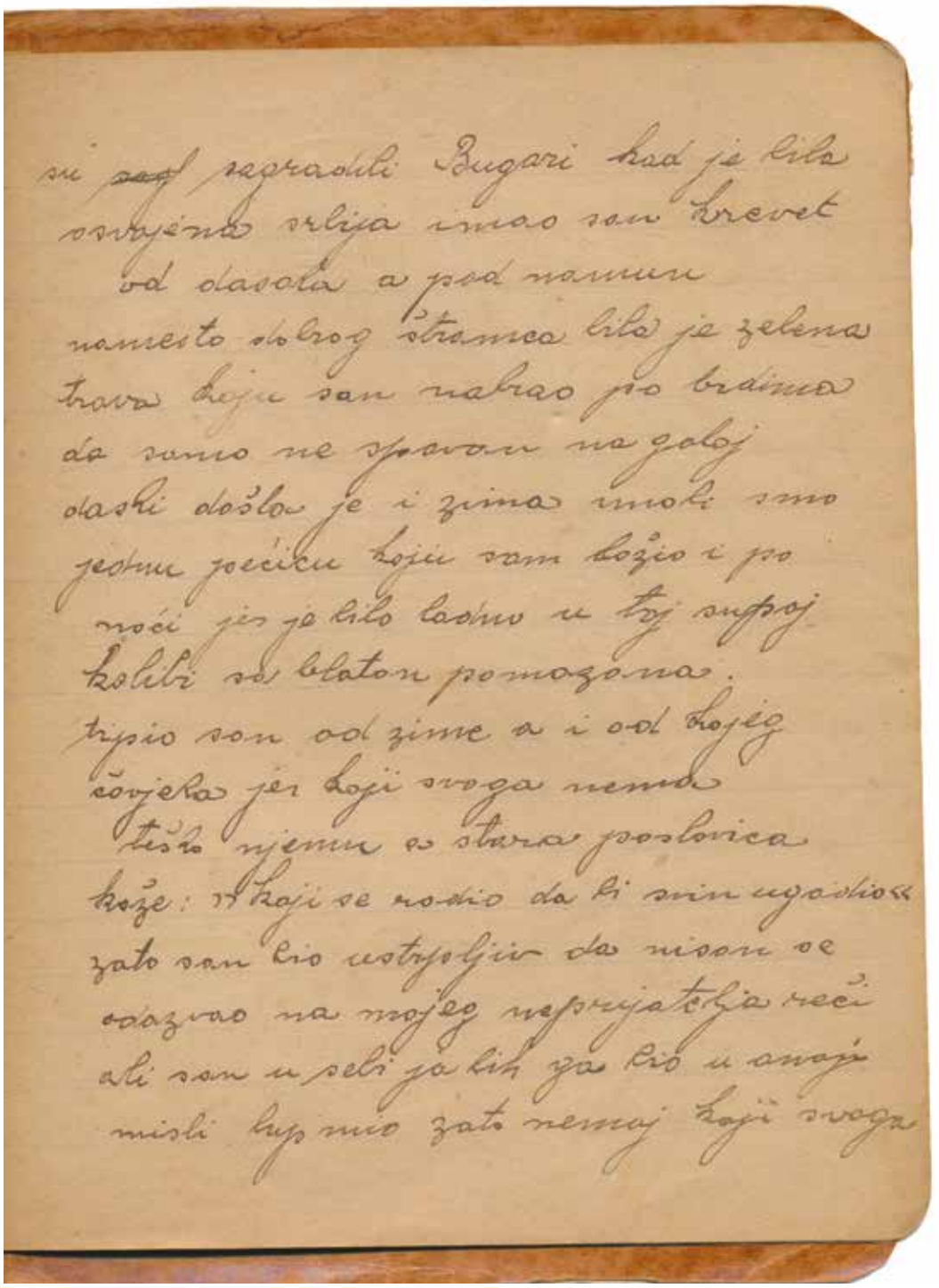
41 Autorov ispravak: *tjerao*.

42 Stan.

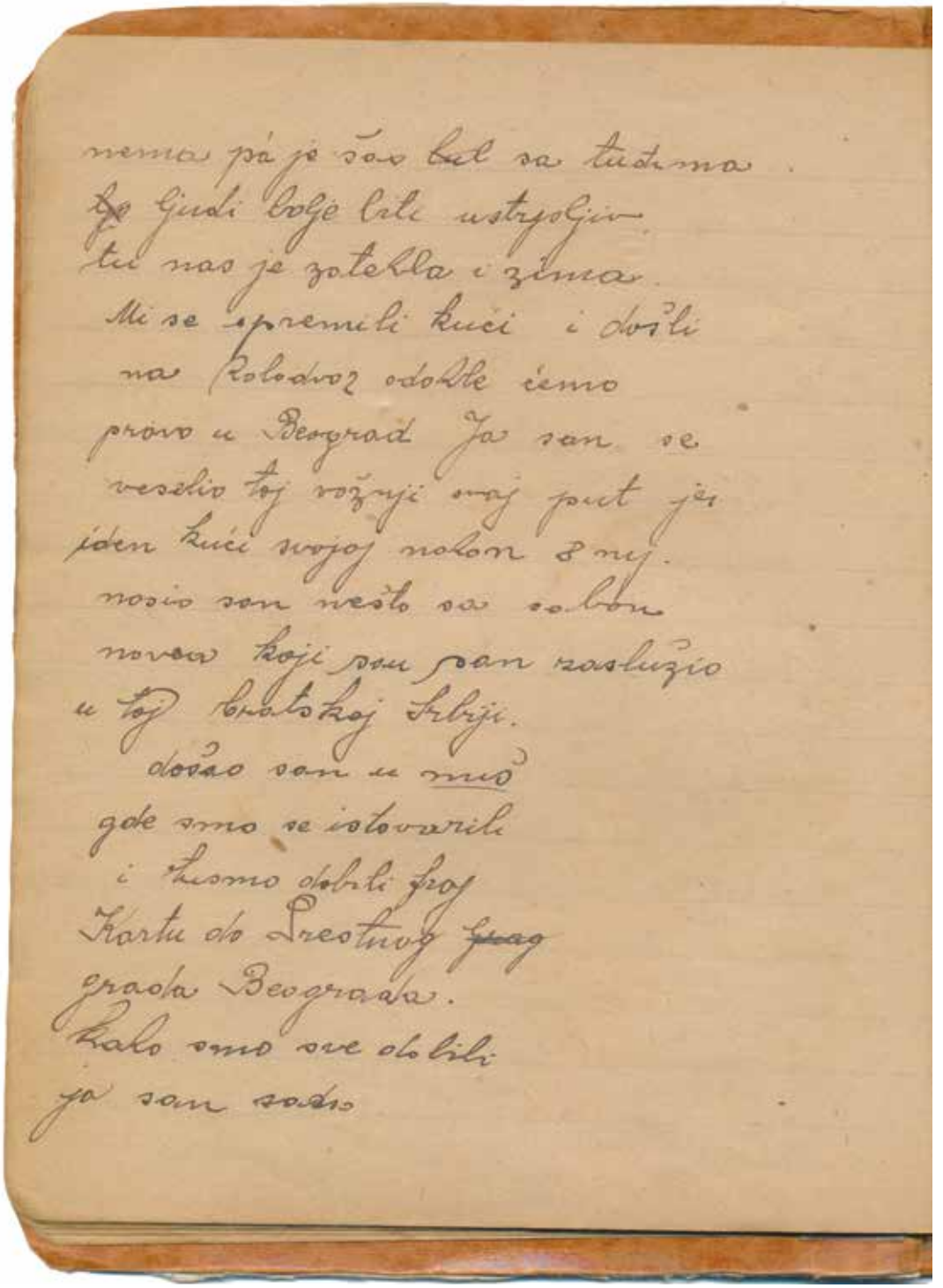
43 Autorov ispravak: *poda*.

su sagradili Bugari kad je bila
osvojena srbija imao san krevet
od dasaka a pod manun
namesto dobrog štramca[44] bila je zelena
trava koju san nabrao po brdima
da samo ne spavan na goloj
daski došla je i zima imali smo
jednu pećicu koju sam ložio i po
noći jer je bilo ladno u toj supoj
kolibi sa blaton pomazana.
trpio san od zime a i od kojeg
čovjeka jer koji svoga nema
teško njemu a stara poslovica
kaže: „koji se rodio da bi svin ugodio“
zato san bio ustrpljiv da nisan se
odazvao na mojeg neprijatelja reči
ali san u sebi ja bih ga bio u onoj
misli lupnio zato nemoj koji svoga

44 Madrac, čakavski izraz.

su ~~ost~~ razradili Zugari kad je bila
ostavjena orlija imao sam krevet
od dasaka a pod namun
namesto slamnjaca bila je zelena
trava koju sam nabrao po brdima
da samo ne spavam na golej
daski došla je i zima mnogi smo
jestmo jecicu koju sam kožio i po
noći jes je bilo lasno u tuj supoj
kolibi sa blatom pomazana.
tripio sam od zime a i od kojeg
čovjeka jer koji svoga nemaš
tešo njemu se stara poslovica
kože: »koji se rodio da bi sam ugasio«
zato sam bio ustrpljiv da nisam se
odazvao na mojeg neprijatelja reči
ali sam u seli ja bih ga bio u onaj
misli kup mio zato nemaj koji svoga

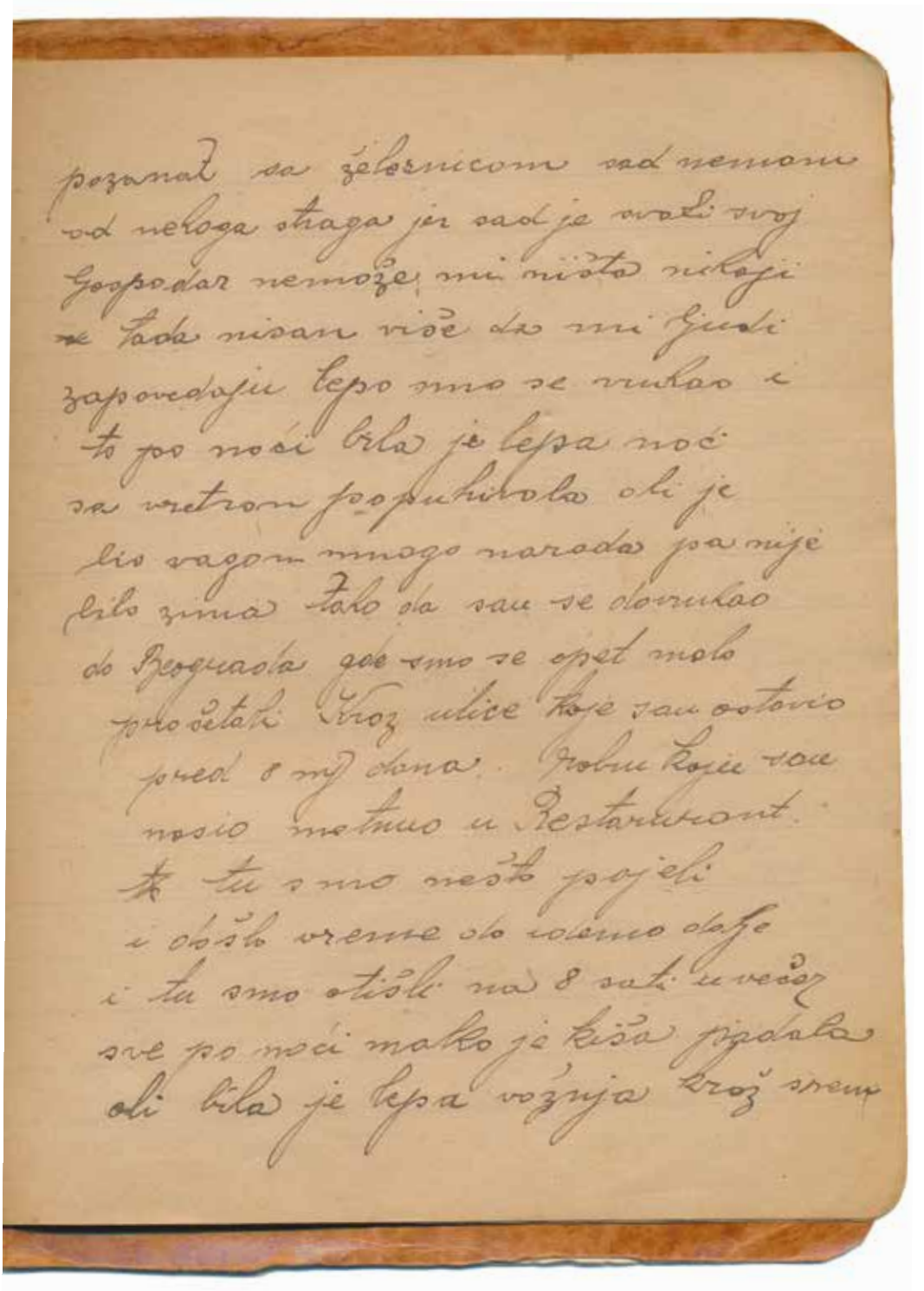

nemas pá je šao bel sa tudima
Ze Gudi bolje biti ustrojen
tu nas je zatekla i zima.
Mi se spremili kući i došli
na kolodvor odatle ćemo
pravo u Beograd Ja sam se
veselio toj rožnji svoj put je
iden kući svojoj nekon 8 mj.
nosio sam nešto sa sobom
novca koji sam sam zaslužio
u toj bratskoj Srbiji.
došao sam u mo
gde smo se istovarili
i kusmo dobili broj
Kartu do Drestnoj ~~broj~~
grada Beograda.
Kalo smo sve obišli
ja sam sodio

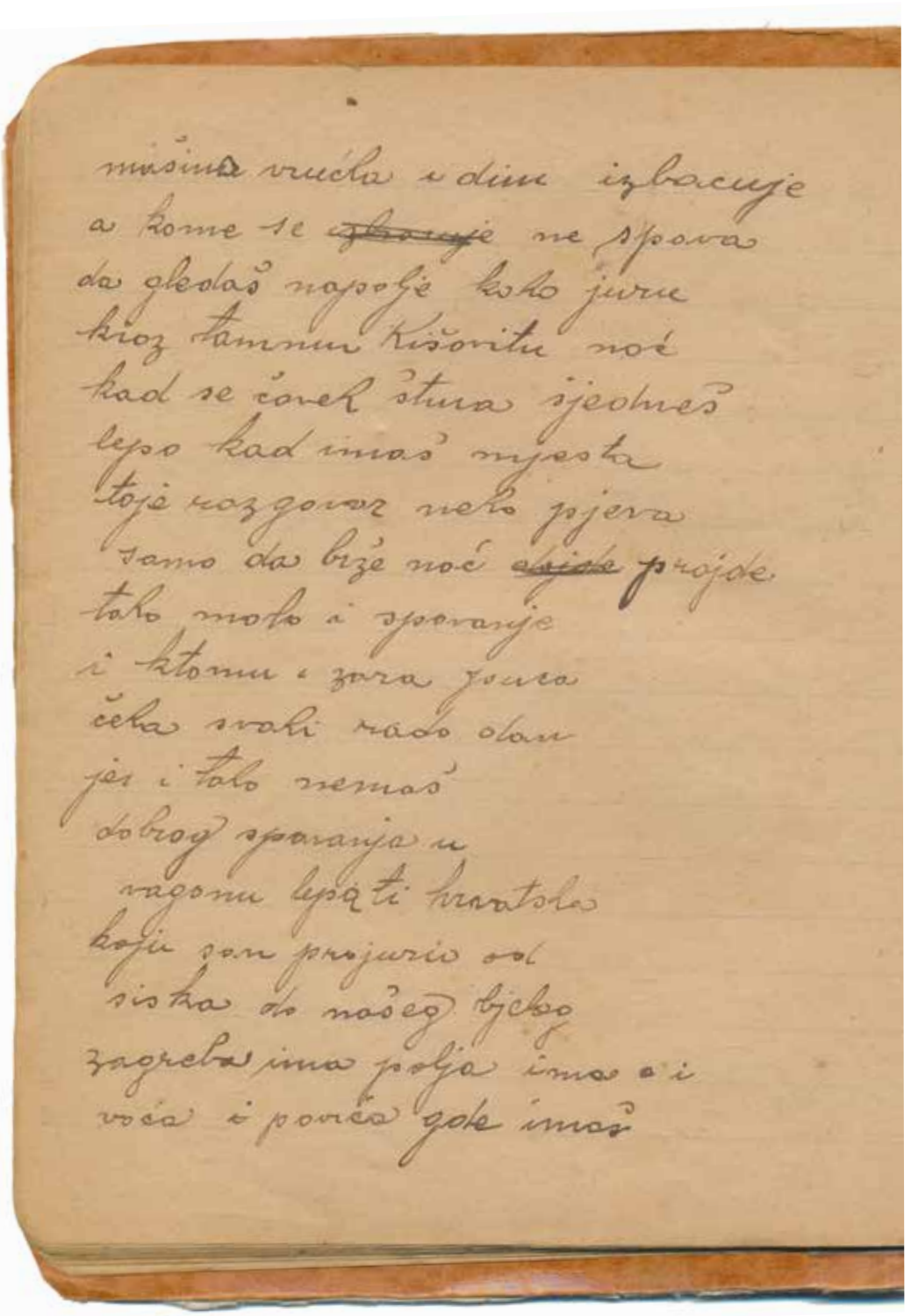
nema pa je šao sa tuđima
ljudi bolje biti ustrpljiv
tu nas je zakla i zima.
Mi se spremili kući i došli
na Kolodvor odakle ćemo
pravo u Beograd Ja san se
veselio toj vožnji svoj put ja
iden kući svojoj nakon 8 mj.
nosio san nešto sa sobon
novca koji san san san zaslužio
u toj bratskoj Srbiji.
došao san u niš
gde smo se istovarili
i tusmo dobili fraj[45]
Kartu do Prestnog
grada Beograda.
kako smo sve dobili
ja san sada

45 Besplatna karta.

pozanat sa železnicom sad nemam
od nekog straga jer sad je svaki svoj
Gospodar nemože mi ništa nikoji
tada nisan više da mi ljudi
zapovedaju lepo smo se vukao i
to po noći bila je lepa noć
sa vatrom popuhivala ali je
bio vagon mnogo naroda pa nije
bilo zima tako da san se dovukao
do Beograda gde smo se opet malo
prošetali Kroz ulice koje san ostavio
pred 8 mj dana. robu koju san
nosio metnuo u Restarurant
tu smo nešto pojeli
i došlo vreme da idemo dalje
i tu smo otišli na 8 sati u večer
sve po noći malko je kiša padala
ali bila je lepa vožnja kroz srem

pozanat sa železnicom sad nemamo
od neloga stiaga jer sad je svaki svoj
Gospodar nemože mi ništa nikoji
ne šada nisam više da mi Judi
zapovedaju lepo smo se vukao i
to po noći bila je lepa noć
sa vetrom pospuhivala ali je
bio sagon mnogo naroda pa nije
bilo zima tako da sam se dovukao
do Beograda gde smo se opet malo
pro šetali kroz ulice koje sam ostavio
pred 8 mj dana. Prtlu koju sam
nosio metnuo u Restaurant.
te tu smo nešto pojeli
i došlo vreme da idemo dalje
i tu smo otišli na 8 sati u veče
sve po noći malko je kiša pipala
ali bila je lepa vožnja kroz sremp

mašina vrućka i dim izbacuje
a kome se ~~izbacuje~~ ne isplati
da gledaš najbolje kako juri
kroz tamnu kišoritu noć
kad se čovek štura sjedneš
lepo kad imaš mjesta
toje razgovor neko pijeva
samo da bižeš noć ~~bježe~~ prođe
tako moto i speranje
i ktomu i zora jutra
čeka svaki radi dan
jer i tako nemaš
dobrog speranja u
ragonu lepši hrvatska
koju sam projurio od
siska do našeg bjelo
zagreba ima polja ima i
voća i povrća gore imaš

mašina vrućka i dim izbacuje

a kome se ne spava

da gledaš napolje kako jurne

kroz tamnu Kišovitu noć

kad se čovek štuva[46] sjedneš

lepo kad imaš mjesta

toje razgovor neko pjeva

samo da brže noć projde

tako malo i spavanje

i ktomu i zora puca

čeka svaki rado dan

jer i tako nemaš

dobrog spavanja u

vagonu lepa ti hrvatska

koju san projurio od

siska do našeg bjelog

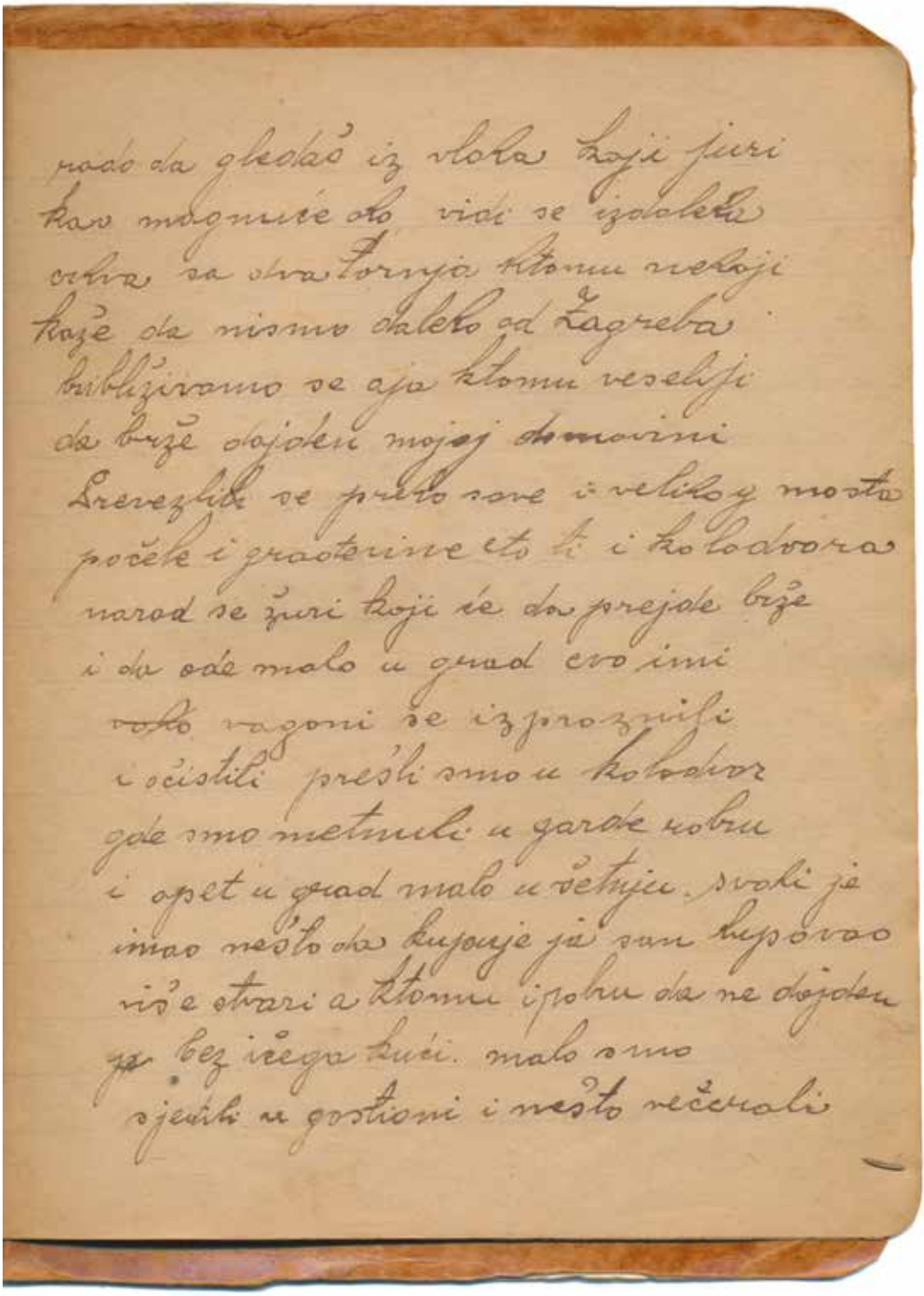
zagreba ima polja ima i

voća i povrća gde imaš

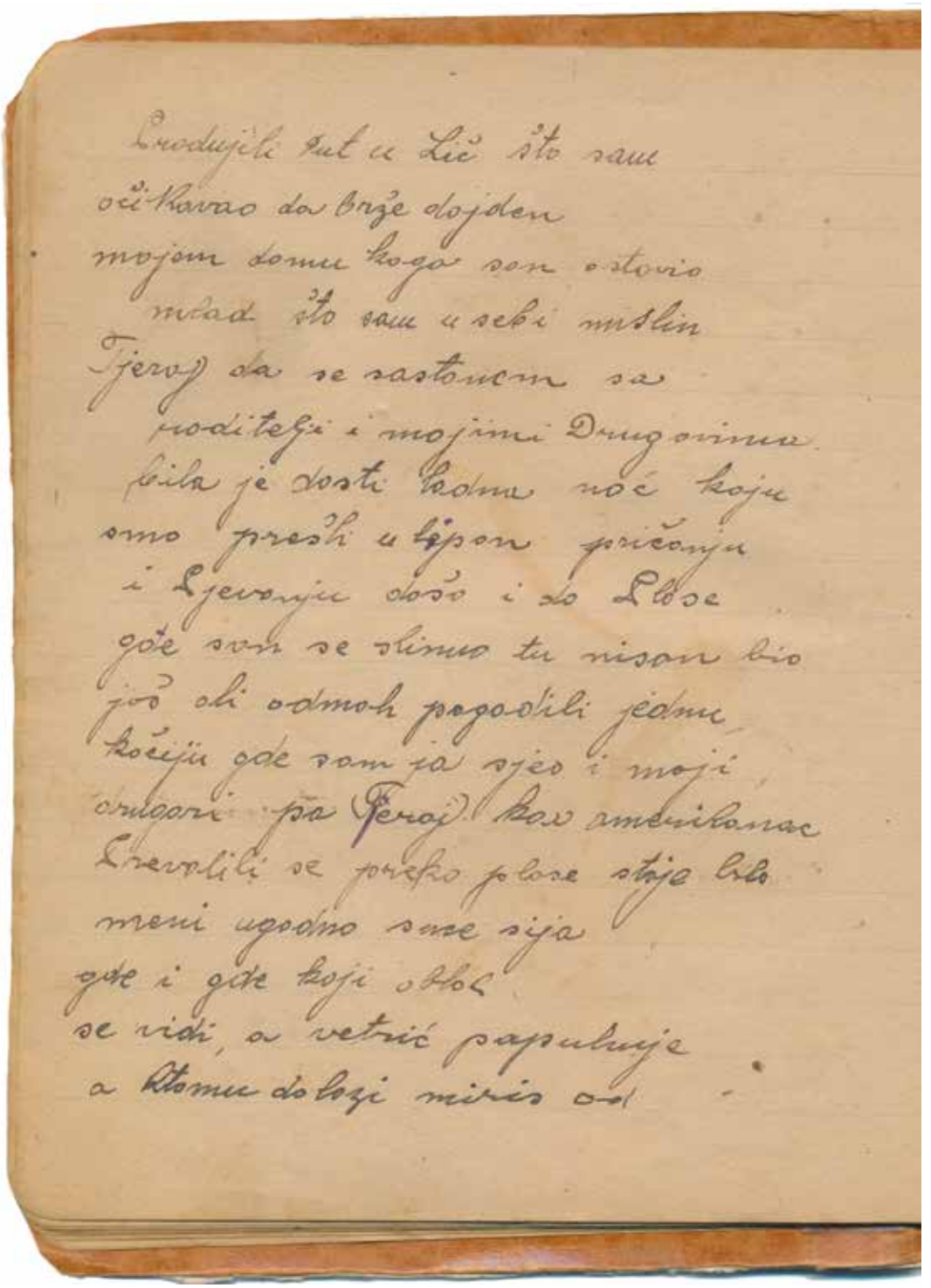
46 Vjerojatno š*tufa*, u čakavskom govoru Grižana dosaditi, dojaditi.

rado da gledaš iz vlaka koji juri
kao magnuće oko[47] vidi se izdaleka
crkva sa dva tornja ktomu nekoji
kaže da nismo daleko od Zagreba
bribližavamo se aja ktomu veseliji
da brže dojden mojoj domovini
Prevezli se preko save i velikog mosta
počele i građevine eto ti i kolodvora
narod se žuri koji će da prejde brže
i da ode malo u grad evo imi
vagoni se izpraznili
i očistili prešli smo u kolodvor
gde smo metnuli u garde robu
i opet u grad malo u šetnju svaki je
imao nešto da kupuje ja san kupovao
više stvari a ktomu i robu da ne dojden
bez ičega kući. malo smo
sjedili u gostioni i nešto večerali

47 Čakavski frazem u značenju: časak, trenutak, treptaj oka.

rado da gledaš iz vlaka koji juri
kao mahnite oko vidi se izdaleka
crkva sa dva tornja kojemu nekoji
kaže da nismo daleko od Zagreba
približavamo se ajo kojemu veseliji
da brže dojdemo mojoj domovini
Drezgliće se prilo sare i veliko y mesto
počele i graderine eto ti i kolodvora
narod se žuri koji će da prejde brže
i da ode malo u grad evo imi
vrlo vagoni se izprazniše
i očistiše prešli smo u kolodvor
gde smo metnuli u garde robu
i opet u grad malo u večerju. svaki je
imao nešto da kupuje ja sam kupovao
više stvari a kćemu i pobru da ne dojdem
ja bez ičega kući. malo smo
sjedili u gostioni i nešto večerali

Produjeli put u Lič što sam
oči Kovao da brže dojdem
mojem domu koga sam ostavio
mdad što sam u sebi mislim
Tjeroj da se rastoucem sa
poditelji i mojimi Drugovimu
bila je dosti ladna noć koju
smo preši u ljepom pričanju
i Ljevanju došo i do Lose
gde sam se slimo tu nisam bio
još oli odmah pogodili jednu
kočiju gde sam ja sjeo i moji
drugovi pa Tjeroj kao smeničanac
Izvolili se preko plose stoje lipo
meni ugodno sunce sija
gde i gde koji oblo
se vidi, a vetrić papuluje
a Atomu do loži miris od

Produljili put u Lič što sam

očekavao da brže dojden

mojem domu koga san ostavio

mlad što sam u sebi mislin

Tjeraj da se sastanem sa

roditelji i mojimi Drugovima

bila je dosti ladna noć koju

smo prešli u lepon pričanju

i Pjevanju došo i do Plase[48]

gđe san se skinuo tu nisan bio

još ali odmah pogodili jednu

kočiju gde sam ja sjeo i moji

drugari pa Teraj kao amerikanac

Prevalili se preko plase stoje bilo

meni ugodno sunce sija

gde i gde koji oblak

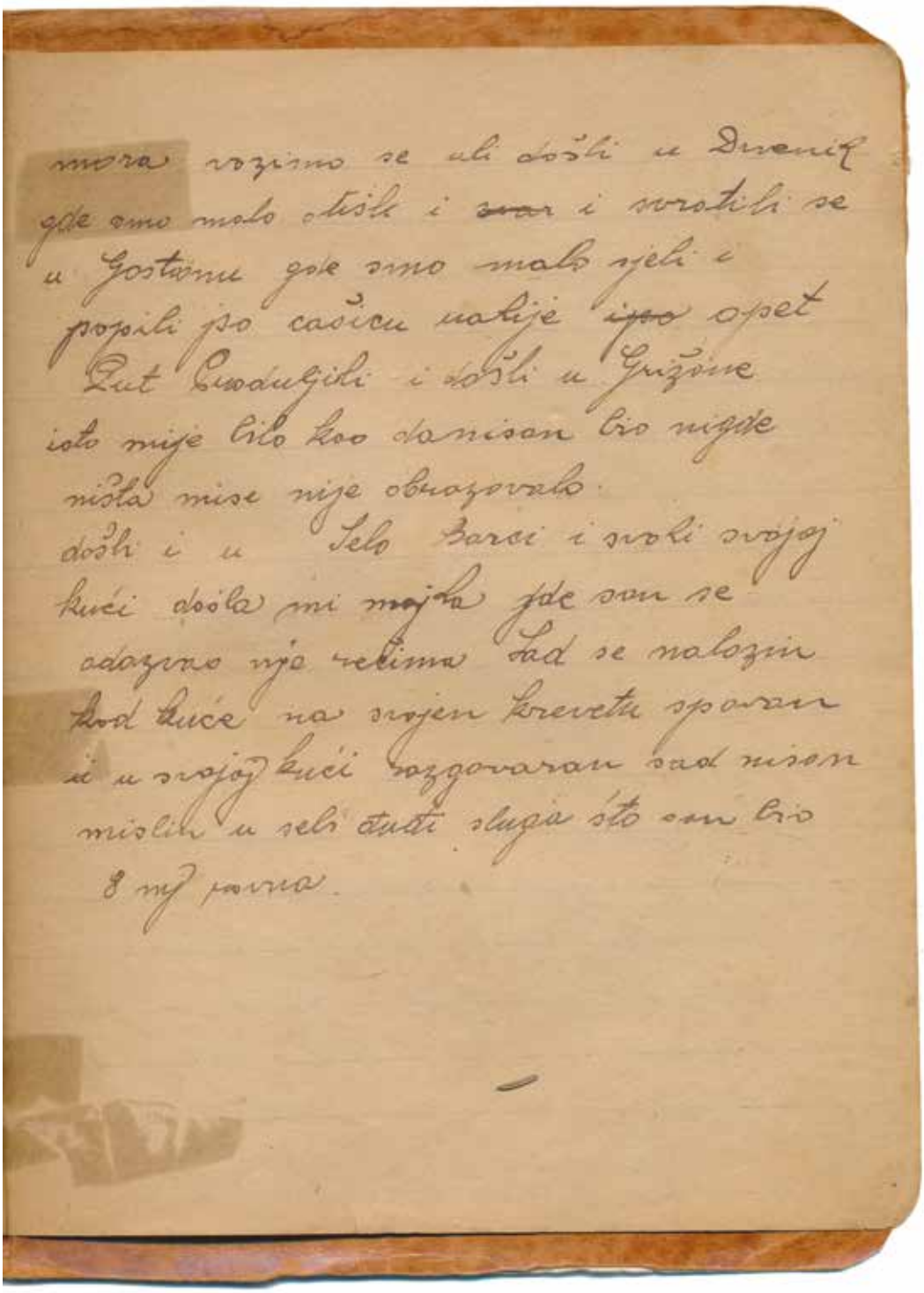
se vidi, a vetrić popuhuje

a ktome dolazi miris od

48 Željeznička postaja na pruzi Rijeka – Zagreb. U prošlosti nazivana i Plase – Crikvenica jer je bila željeznička veza za cijelu Vinodolsku kotlinu.

mora vozimo se ali došli u Drvenik[49]
gde smo malo otisli i svratili se
u Gostionu gde smo malo sjeli i
popili po cašicu rakije opet
Put Produljili i došli u Grižane
isto mije bilo kao danisan bio nigde
ništa mise nije obrazovalo
došli i u Selo Barci[50] i svaki svojoj
kući došla mi majka gde san se
odazvao nje rečima Sad se nalazin
kod kuće na svojen krevetu spavan
i u svojoj kući razgovaran sad nisan
mislin u sebi otuđi sluga što san bio
8 mj ravna.

49 Drivenik, mjesto u Vinodolu.
50 Jedno od petnaest griških sela.

mora rozimo se ali došli u Drenič
gde smo malo otišli i ~~smo~~ i vrnuli se
u Gostionu gde smo malo vjeli i
popili po časicu rakije ~~i po~~ opet
Put čvadulgili i došli u Grižane
isto nije bilo kao da nisam bio nigde
nisla mise nije obnazovalo
došli i u Selo Barci i svoli svojoj
kući došla mi majka gde sam se
odazvao nje rečima sad se nalazim
kod kuće na svojem krevetu spavam
i u svojoj kući razgovaram sad nisam
mislio u selu dvadi sluga što sam bio
8 mj pavna.

Zaključak

Mate Škiljan, tad sedamnaestogodišnji golobradi mladić, napisao je tekst koji u kratkim crtama opisuje njegovo putovanje u Srbiju na sezonski rad. Njegov uradak nije dugačak, ali je dragocjeno vrelo za istraživanje emigrantskih putova primorskih ljudi. Takvi su zapisi vrlo rijetki s obzirom na to da su naši iseljenici rijetko posezali za olovkom i papirom kako bi opisali svoja putovanja te život i rad u sredinama gdje su, daleko od rodnog kraja, tražili zaslužbu i koricu kruha.

Izvori

Državni arhiv u Rijeci (u tekstu: HR-DARI), Matična knjiga krštenih župe Kotor 1738. – 1793., Riječka nadbiskupija, Državni arhiv u Rijeci, CD ZM-34J/249

Obiteljska arhiva Damira Gašparovića, Crikvenica, Mate Škiljan: *Moje prvo putovanje u Srbiju* (1922.), rukopis

Župni ured Grižane, *Status animarum* župe Grižane 1891. – 1908.

Župni ured Grižane, *Status animarum* župe Grižane 1909. – 1948.

Mrežni izvori

Matična knjiga umrlih župe Grižane 1811. – 1858. https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-28RC?wc=9RKB-N32%3A391644801%2C391830101%2C954386801%26cc%3D2040054&cc=2040054&lang=en&i=0&groupId=2040054 (pristupljeno 12. 6. 2026.)

Radovan Tadej, Damir Gašparović

Mate Škiljan's manuscript "My First Journey" (1922)

Summary

The paper presents the manuscript "Moje prvo putovanje" ['My First Journey'] *written in 1922 by Mate Škiljan, a 17 year-old boy from Grižane, describing his first trip to Serbia for seasonal construction work. The manuscript is a valuable historical source because it is authentic testimony to labour migrations by a resident of Vinodol in the first half of the 20th century. The paper includes Škiljan's biography, his upbringing without his father, who had emigrated to Argentina, and his later life and career in both Croatia and Argentina. Particular attention is accorded to the authenticity of the manuscript, which is published without linguistic and orthographic corrections to preserve its writer's genuine expression. Croatian, Serbian and elements of standard and dialectical (Čakavian) Croatian are all intertwined in the text, which reflects the time and circumstances in which it was written. Besides describing travel and work, the manuscript also contains poetic descriptions of landscapes and the feelings of a young man leaving home for the first time. The paper's authors underscore that such personal testimonies are quite rare and invaluable to research into emigration and the lives of Croatian workers outside of their native regions. The publication of this manuscript has preserved a valuable historical testimony on the life, work and experiences of a Vinodol native in search of better earnings.*

Keywords: *Vinodol, Grižane, Serbia, labour migration, migrant labour, travel, railway*

CC BY